

VERSLAG VAN DEN PARTIJSECRETARIS

over het jaar 1905.

Samenstelling van het Partijbestuur. Volgens de statutaire bepalingen werden de leden van het Partijbestuur na het Congres van 1905 bij referendum gekozen.

Door de federatie-Amsterdam waren de volgende dubbeltallen ingediend: *a.* voor voorzitter: P. L. Tak en F. M. Wibaut; *b.* voor leden van het Dagelijksch Bestuur: 1o. J. W. Sleef en D. J. Wijnkoop; 2o. J. den Exter en Jos. Loopuit.

Uitgebracht werden op Tak 1316; op Wibaut 686; op Sleef 980; op Wijnkoop 1008; op den Exter 364 en op Loopuit 1595 stemmen; zoodat gekozen was tot voorzitter P. L. Tak en tot leden van het Dag. Bestuur Wijnkoop en Loopuit.

Voor de overige vier plaatsen in het P. B. waren door de afdelingen en federaties de volgende kandidaten opgegeven: J. A. Bergmeijer, H. Gorter, W. P. G. Helsdingen, A. van der Heide, F. W. N. Hugenholtz, M. Mendels, J. Ondegeest, J. H. Schaper, H. Spiekman, R. Vos—Stel en J. F. Tijhof, die respectievelijk 463, 1435, 1265, 328, 377, 935, 228, 896, 966, 451 en 490 stemmen verkregen, zoodat verkozen waren H. Gorter, W. P. G. Helsdingen, M. Mendels en H. Spiekman.

Hierbij dient opgemerkt te worden, dat voor de bovenbedoelde vier overige plaatsen in het P. B. ook waren opgegeven P. J. Troelstra en F. M. Wibaut, beiden wonende te Amsterdam. Deze kandidaten werden dientengevolge van de lijst geschrapt volgens besluit van de meerderheid van het toen nog in functie zijnde P. B. Het was trouwens niet de eerste maal, dat dit geval zich voor deed, ook vroeger was om die reden een kandidaat geschrapt.

In den loop van het jaar had de volgende wijziging plaats van het P. B.

In overleg met het P. B. besloot Tak zijn functie als voorzitter neder te leggen. Hij zag zich hiertoe verplicht ten einde eenigszins ontlast te worden van de vele werkzaamheden, die hem waren opgelegd. Aan het P. B. had hij voorgesteld of zijne functie als Hoofdredacteur neer te leggen, of die van voorzitter der partij. Het P. B. had aan de laatste oplossing de voorkeur gegeven.

Volgens de bepaling uit het Huish. Reglement heeft de Federatie-Amsterdam bij een tusschen-tijdsche verkiezing van een voorzitter het recht dezen te benoemen. Deze federatie koos in hare vergadering van den 10den October F. M. Wibaut tot voorzitter der partij.

Door de niet-verkiezing van Helsdingen tot lid der Kamer en door het uitreden van Tak moest art. 15 van de partijstatuten van toepassing worden verklaard en werd de Kamerfractie bij schrijven van den 8en Sept. verzocht twee gedelegeerden aan te wijzen. Den 30en September ontving het P. B. bericht, dat de Kamerfractie als

haar gedelegeerden had aangewezen Troelstra en Schaper.

Tengevolge van een verschil in inzicht omtrent de wijze, waarop het P. B. meende het onderzoek te moeten houden naar de grieven van Troelstra, wenschte deze niet langer als gedelegeerde der Kamerfractie in het P. B. op te treden. (Ingekomen bij schrijven van den 16en Januari i.l.).

Den 29en Januari werd hiervan aan de Kamerfractie mededeeling gedaan met verzoek een anderen gedelegeerde aan te wijzen.

Tot op heden heeft de Kamerfractie aan dit verzoek geen gevolg gegeven.

Nadat Tak als lid van het P. B. bedankt had, kreeg deze volgens bepaling in het Huish. Reglement het recht de P. B.-vergaderingen bij te wonen in zijn kwaliteit als Hoofdredacteur.

De partijsecretaris-penningmeester-brochurenhandelaar Van Kuijkhof bleef in functie.

De ervaring, opgedaan met de verkiezing van de leden van het P. B. door het referendum, heeft de aandacht gevestigd op de wenschelijkheid om bij deze wijze van verkiezing de herstemming in te voeren: een desbetreffend voorstel is daaromtrent door het P. B. op de agenda van het congres geplaatst.

Verrichtingen van het Partijbestuur.

In vorige verslagen is reeds de aandacht gevestigd op den omvang der werkzaamheden van het partijsecretariaat, die met den omvang der partij zeker niet afnemen, doch steeds toenemen, zoodat vermindering hierin door het zelfstandig organiseren van den brochurenhandel een eisch van noodzakelijkheid is geworden, wat tevens aan dezen tak van dienst zelf ten goede zal komen.

Het aantal ingekomen brieven, telegrammen enz. bedroeg in 1905 niet minder dan 7157! — Het aantal uitgaande brieven enz. bedroeg 5167.

Hieronder zijn niet begrepen de telegrammen en opgemerkt moet worden dat gelijklopende zendingen als circulaires, aan afdelingen, aan bladen enz. niet afzonderlijk doch op één nummer worden ingeschreven.

Dat voor de behandeling van al deze zaken heel wat tijd gevorderd wordt is duidelijk. Sedert het Congres van 1905 hield het P. B. 22 vergaderingen, hierbij niet gerekend de vergaderingen van het Dagelijksch Bestuur.

Of nu de partij als zoodanig wel voldoende van al die verrichtingen merkt?

Volgens veler meening te weinig, naar ik zoo nu en dan verneem. Zij die zoo oordeelen vergeten echter, dat uit den aard der zaak een aantal zaken van zoo huishoudelijken aard zijn, dat zij behooren tot het meer inwendige leven, zooals

iedere organisatie dat heeft, den mededeeling overbodig kan worden geacht.

Doch daarover gaat volgens anderen de klacht niet. De grootere dingen, daarvan bemerkt men te weinig. Daarop is dit te antwoorden: de dingen, die zoo belangrijk zijn, dat zij niet onmiddellijk door het secretariaat noch door het Dag. Bestuur kunnen worden afgedaan, doch door een P. B. vergadering in behandeling worden genomen, zijn somtijds van dien aard, dat publicatie niet gewenscht is, hetzij uit een oogpunt van partijbelang, hetzij uit overwegingen van meer persoonlijke aard. Zij die dat niet inzien, beschouwen de P. B. vergaderingen teveel als die van een openbaar lichaam en die vergeten, dat een partij als de onze onmogelijk al haar beraadslagingen aan het publiek kan meedeelen. Er zijn ook nog andere menschen dan partijgenooten.

Wat inderdaad van genoeg belang is geacht om in het publiek te worden meegedeeld en waarvan de publicatie het partijbelang, zooals het P. B. dat op een gegeven oogenblik ziet, niet zal schaden, wordt meegedeeld.

Op voorstel van een zijner leden besloot het P. B. de verslagen van zijn vergaderingen uitvoeriger te doen zijn, dan gewoonte was. Verder gaan dan tot nu toe het geval is, gaat niet, daar het dan zou leiden tot het publiceeren der notulen.

Waar nu van iedere P. B. vergadering een verslag wordt gegeven, zijn de partijgenooten in de gelegenheid zich voortdurend op de hoogte te houden van de werkzaamheden van het partijbestuur. De voornaamste verrichtingen in het P. B. zullen hier echter in overzicht worden meegedeeld.

Verkiezingen.

Het voornaamste in het afgelopen jaar, was zeker wel het optreden der partij bij de verkiezingen.

a. Verkiezingen Tweede Kamer.

Het Congres-Den Haag had door zijn motie ten opzichte van het standpunt der herstemmingen een besluit genomen.

Den dag na de verkiezingen, den 17den Juni, kwam het P. B. bijeen om dit besluit van het Congres uit te voeren.

Daar dit de eerste vergadering was na het Congres, dat het P. B. bijeen kwam; in de verkiezingsdagen was er natuurlijk geen mogelijkheid het P. B. bijeen te doen komen; waren de leden van het vroegere P. B. verzocht ook tegenwoordig te zijn. In deze vergadering was Troelstra aanwezig.

Het resultaat der besprekingen was een manifest, dat in *Het Volk* van 20 Juni 1905 gepubliceerd werd en als Bijlage aan dit verslag is toegevoegd. (Zie Bijlage — de Herstemmingen.)

Het is bekend, dat een deel der partijgenooten deze uitvoering van het Congresbesluit meende te moeten afkeuren.

In *Het Volk* ontstond een vrij uitvoerige discussie. Het P. B. meende zich van inmenging in de discussies te moeten onthouden en op het eerstvolgend Congres zijne houding, indien dit noodig mocht blijken, te verdedigen. Naar aanleiding van het ingezonden stuk van partijgenoot Pannekoek in *Het Volk* van den 1en Juli 1905 publiceerde het P. B. echter de volgende verklaring:

„Het P. B. keurt de uitspraak van partijgenoot Pannekoek, die de eer der partij verloren acht door den afloop der herstemmingen, ten sterkste af, als in tegenspraak met de feiten, en van desorganiseerde strekking. Het P. B. wijst namens de

partij deze beledigende beschuldiging beslist af.”

Deze verklaring was vastgesteld in de P. B. vergadering van 8 Juli en gepubliceerd in het nummer van den 12den d. a. v.

Ten gevolge van verschillende geruchten, die in de partij rondgingen, werd in *Het Volk* van den 28en, het volgende medegedeeld:

„Naar aanleiding van verschillende in de laatste dagen in de partij vernomen uitingen wordt het volgende opgemerkt:

1. De Congresmotie laat iederen partijgenoot, behoudens in de gevallen, waarin de partij als zoodanig steunt, volkomen vrij in zijne keuze.

2. De partij draagt geen verantwoordelijkheid van besluiten of opwekkingen, die hier tegen ingaan.”

* * *

Wat nu het resultaat der verkiezingen is geweest?

In cijfers staat het hier afgedrukt, in vergelijking met het resultaat in de jaren 1897 en 1901 verkregen, voor zooverre het de eerste stemming betreft.

Distrikten.	Kandidaten.	Stemmental in		
		1905	1901	1897
Alkmaar	Mendels	360	427	114
Almelo	Tijhof	719	—	424
Amersfoort	v. d. Goes	320	431	—
Amsterdam I	Pothuis	326	251	105
„ II	Mendels	609	157	86
„ III	Troelstra	3837	1420	270
„ IV	Loopuit	683	245	149
„ V	Gerhard	1476	282	122
„ VI	Fortuijn	392	230	—
„ VII	Westra	209	122	168
„ VIII	Tak	214	102	—
„ IX	v. Kuijkhof	2318	877	251
Apeldoorn	Troelstra	381	—	240
Appingedam	Schaper	2838	1859	—
Arnhem	W. Helsdingen	612	502	337
Assen	v. d. Heide	304	—	—
Beverwijk	Gerritsz	490	—	—
Bodegraven	Troelstra	321	—	—
Breda	v. d. Brink	923	—	—
Brielle	Troelstra	477	595	—
Delft	Bergmeijer	582	558	—
Deventer	v. d. Goes	222	—	—
Doetinchem	Hermans	428	312	—
Dokkum	v. d. Heide	595	657	—
Dordrecht	v. Zadelhoff	739	763	—
Ede	Lindeman	207	—	—
Eindhoven	v. d. Brink	440	—	—
Elst	Lindeman	427	124	—
Enkhuizen	Gorter	119	244	—
Enschede	v. Kol	4118	3400	2589
Franeker	Tak	2170	1527	—
Goes	Troelstra	216	—	—
Gouda	Gorter	669	213	—
's-Gravenhage I	Bergmeijer	1370	681	—
„ II	Gerhard	537	—	—
„ III	Troelstra	406	—	—
Groningen	Gorter	1229	704	214
Gulpen	v. Kol	177	—	—
Haarlem	Hugenholtz	1072	1391	156
Haarlemmermeer	Gerritsz	463	—	—
Harlingen	v. d. Heide	600	—	—
Helder	Gerhard	218	386	—
Hilversum	Gorter	791	584	—
Hontenisse	v. d. Brink	260	—	—
Hoogezand	Ter Laan	2319	1456	380
Hoorn	Loopuit	825	—	—
Totaal		39008	20500	5605

Districten.	Kandidaten.	Stemmental in		
		1905	1901	1897
	Transport	39008	20500	5605
Kampen	Loopuit	75	—	—
Leeuwarden	Wibaut	2270	1705	939
Leiden	v. d. Goes	194	—	—
Lochem	W. Helsdingen	2198	821	—
Maastricht	Baart	876	818	323
Meppel	v. d. Heide	119	126	—
Middelburg	Bergmeijer	523	697	—
Nijmegen	Gerhard	761	—	—
Oostburg	Sannes	268	—	—
Rotterdam I	Spiekman	1176	248	70
" II	P. Helsdingen	557	279	83
" III	v. d. Goes	204	166	—
" IV	v. Leeuwen	476	210	93
" V	v. Zadelhoff	235	141	61
Schiedam	v. Leeuwen	917	518	—
Schoterland	v. d. Zwaag	2085	1704	1314
Slidrecht	Hermans	255	—	—
Tietjerksteradeel	Troelstra	1469	1247	1149
Tilburg	Bergmeijer	267	—	—
Utrecht I	Mendels	1169	935	442
" II	Oudegeest	964	904	444
Veendam	Spiekman	1700	1926	—
Weststellingwerf	Hugenholtz	2217	1242	694
Winschoten	Kenther	873	1248	1216
Wijk bij Duurst.	Oudegeest	129	—	—
Zaandam	Mendels	2393	1428	—
Zierikzee	Vliegen	234	—	—
Zuidhorn	Vliegen	1124	718	—
Zutphen	v. d. Goes	623	388	291
Zwolle	Oudegeest	374	280	200
Totaal aantal stemmen		65733	38249	13035

Van de leden der Kamerfractie kwamen in herstemming Van Kol, Troelstra, Schaper, Ter Laan en Hugenholtz, respectievelijk in de districten Enschedé, Amsterdam III, Appingedam, Hoogezand en Weststellingwerf; Helsdingen viel bij eerste stemming in het district Lochem uit.

In het district Leeuwarden, waarvoor Melchers zitting had, en die geen nieuwe candidatuur aanvaard had kwam Wibaut in herstemming; in de districten Zaandam en Franeker kwamen Mendels en Tak in herstemming.

Van de districten waar wij in herstemming kwamen, volgen hier de volledige cijfers.

	16 Juni:	28 Juni:
Amsterdam III:		
P. J. Troelstra	3837	4561
A. P. Staalman (C. D.)	129	—
A. S. Talma (A. R.)	1926	—
K. Eland (U. L.)	2056	3161
Appingedam:		
J. H. Schaper	2838	4087
G. J. Sybrandy (A. R.)	2560	2818
J. H. W. Q. ter Spill (O. L.)	1773	—
Enschedé:		
H. H. v. Kol	4118	7310
A. H. J. Engels (K.)	6201	6411
A. Kreuzen (C. D.)	153	—
D. Brocx (U. L.)	3020	—
Franeker:		
P. L. Tak	2170	3873
F. Liefinck (U. L.)	1830	—
J. Ankerman (C. H.)	2880	3179

Hoogezand:		
K. ter Laan	2319	3193
U. G. Schilthuis (V. D.)	1546	—
H. de Wilde (A. R.)	1612	1845

Leeuwarden:		
F. M. Wibaut	2270	2933
L. W. J. K. Thomson (U. L.)	2228	3529
M. W. F. Treub (V. D.)	343	—
T. Hettinga (K.)	1439	—

Weststellingwerf.		
F. W. N. Hugenholtz	2217	3375
C. H. Zelvelder (V. D.)	1246	—
J. van der Molen (A. R.)	2014	2259

Zaandam.		
M. Mendels	2393	2795
K. Cz. de Boer (U. L.)	2607	4136
J. Windhouwer P.zn. (A. R.)	1901	—

Het aantal partijgenooten leden der Tweede Kamer verminderde derhalve met één.

Van der Zwaag, geen lid van onze partij, werd opnieuw in het district Schoterland bij herstemming gekozen met 3172 stemmen tegen 1793 stemmen op den a. r. J. Huizinga.

De totaal uitslag der verkiezingen was deze, dat de samenstelling der nieuwe Kamer gewijzigd was; wat uit onderstaand staatje blijkt:

	Nieuwe Kamer.	Oude Kamer.
Soc.-Dem.	7	8
Vrijz.-Dem.	11	8
Unie Lib.	24	18
Oud-Lib.	10	8
Christ.-Hist.	8	10
Anti-Rev.	15	28
Kath.	25	25

De verkiezingen in het algemeen en die voor de Kamer in het bijzonder kunnen zeker beschouwd worden als de graadmeter van onzen invloed op het kiezerscorps; doch het juiste aanwijzen van dien graad is niet te doen door een eenvoudige optelsom te houden, door te zeggen: in 1901 brachten wij 38279 stemmen uit en in 1905... 65743. Nagegaan dient te worden welke factoren er gewerkt hebben om dit cijfer als resultaat te geven. Het opsporen van die oorzaken is voor onze partij het middel om ons te bewaren voor zelfoverschattingen en het dwingt de partij zich af te vragen in hoeverre onze partij er op moet zijn ingericht om tegenwerkende invloeden te overwinnen.

Uitgaande van deze overwegingen besloot het P. B. om twee zijner leden, nl. Wijnkoop en Loopuit, op te dragen het resultaat der verkiezingen aan een onderzoek te onderwerpen en daarvan rapport uit te brengen.

Dit rapport is als bijlage aan dit verslag toegevoegd. (Zie rapport verkiezingen).

Tengevolge van het bedanken van Goeman Borgesius voor Zutphen, hij was ook voor Enkhuizen gekozen, had in dit district een naverkiezing plaats. Van onze zijde werd W. P. G. Helsdingen candidaat gesteld. De uitslag was dat hij van 6787 uitgebrachte stemmen er 917 verkreeg of 133 pct., tegen 83 pct. bij de verkiezing op 16 Juni op den soc. dem. candidaat uitgebracht.

Eveneens hadden in de districten Arnhem, Rotterdam I en Rotterdam V naverkiezingen plaats, waaraan door onze partij werd deelgenomen; deze verkiezingen waren veroorzaakt door het minister worden van de afgevaardigden Rink, Fock en Van Raalte.

De uitslag van deze verkiezingen was de volgende:

Arnhem:

W. P. G. Helsdingen 960 of 19.1 pct. tegen 10.2 pct. op 16 Juni.
K. Eland (L.) 2198.
Mr. S. de Vries (A. R.) 1859.

Rotterdam I.

H. Spiekman 1520 of 26.4 pct. tegen 18.5 pct. op 16 Juni.
Van den Bergh (L.) 1899.
Fabius (A. R.) 2333.

Rotterdam V.

W. P. G. Helsdingen 494 of 13.3 pct. tegen 5.4 pct. op 15 Juni.
Mees 1827.
Van Term 1372.

Aan de naverkiezing in het district Helder werd door onze partij niet deelgenomen.

Eveneens hadden in 1905 de periodieke verkiezingen plaats voor de Gemeenteraden. Een volledig overzicht te geven van het resultaat voor onze partij van deze verkiezingen is niet te geven om de eenvoudige reden, dat de afdeelingen voor ongeveer 50 pct. geen verslag hebben ingezonden. Wij moeten dus volstaan met te wijzen op enkele gevallen.

Gekozen of herkozen werden in Amsterdam III Polak en Jos. Loopuit, verder in Arnhem W. P. G. Helsdingen en J. W. A. Zoestbergen; in Assendelft M. Sikkes; in Doetinchem Velsink, in Enschede Tjinhof en Voogsgeerd, in Den Haag I Ter Laan, in Groningen Hollander en Kruze, in Leeuwarden Besuijen, in Lochem Stroombeek, in Goor Boswinkel en in Rotterdam I H. Spiekman.

In verschillende plaatsen kwamen onze kandidaten in herstemming, doch vielen af.

Wat de Statenverkiezing betreft, deze had in enkele districten plaats, waaronder te Amsterdam II, waar Mendels in herstemming kwam, doch niet werd gekozen.

Reeds deelde ik mede, dat slechts 50 pct. der afdeelingen een verslag hebben ingezonden. Dat is zeker beslist verkeerd te noemen en in geen geval te verontschuldigen. Deze nalatingen zijn de oorzaak, dat het materiaal dat door de anderen gezonden is daardoor ook zoo goed als waardeloos is gemaakt; omdat het niet mogelijk is behoorlijke overzichten samen te stellen, als de helft niets van zich laat hooren of het verslag inzendt, zooals eene afdeeling deed op den 26en Maart, bijna twee maanden over den tijd.

Misschien ligt de oorzaak ook hierin, dat te veel van de afdeulingssecretarissen gevergd wordt? Dat kan m. i. het geval niet zijn. In het begin van Januari werd aan alle afdeulingssecretarissen de volgende circulaire gezonden:

„Bij deze herinner ik u aan het bepaalde in art. 4 van het Huishoudelijk Reglement der partij, luidende: „zij (n.l. de afdeulings-secretarissen) zenden vóór 1 Januari van elk jaar een verslag van den toestand en de werkzaamheden hunner afdeeling.”

Slechts enkele afdeelingen hebben aan dit voorschrift voldaan. Dringend verzoek ik de afdeulings-secretarissen mij het verslag zoo spoedig mogelijk, doch in geen geval later dan 31 Januari, toe te zenden. Gaarne zag ik onderstaande punten in de aangegeven volgorde vermeld:

A. Meedoen aan de verkiezingen: a. voor de Kamer, b. voor de Staten, c. voor de Gemeenteraden. Hierbij vermelden of de afdeeling zelf-

standig optrad of in combinatie met andere afdeelingen der partij; het resultaat, aantal stemmen op den candidaat en de andere kandidaten, vermelden of de candidaat gekozen werd, in herstemming kwam of afviel. Zoo er herstemming is geweest, ook daarvan het resultaat meedeelen. Indien de afdeeling bij eerste stemming of bij herstemming een anderen candidaat, geen partijgenoot, gesteund heeft, wil dat dan opgeven en ook met welk gevolg dit is geschied.

B. Meedeelen, of de afdeeling deel uitmaakt of heeft uitgemaakt van andere combinaties, als Bestuursbonden, Plaatselijke Comité's voor Algemeen Kiesrecht, Agitatie-Comité, enz.

C. Overige propaganda, hoeveel openbare vergaderingen er zijn gehouden, of er vlugschriften zijn verspreid, propagandatochten gehouden zijn geworden, enz.

D. Meedeelen, of de afdeeling zich ook gewend heeft tot openbare lichamen met verzoeken, adressen, enz., zooals aan de Gemeenteraden, Tweede Kamer enz. Zoo ja, voor welke onderwerpen en wat was het resultaat.

E. Algemeene opmerkingen, d. w. z. alles wat zij meent dat dienstig kan zijn om den algemeenen toestand der afdeelingen en haar wijze van optreden te doen kennen.

Als de afdeulingssecretarissen zich houden bij de opstelling van het verslag, dat beknopt doch volledig moet zijn, aan deze punten, dan is het mij mogelijk het algemeen verslag naar behooren samen te stellen. Ook verzoek ik vriendelijk bij ieder gedeelte de letter aan te geven, waaronder het behoort en ten slotte het papier slechts aan ééne zijde te beschrijven.”

Veel werd niet gevraagd. Het niet voldoen aan het verzoek is dan ook alleen te wijten aan laksheid.

Laat dat een volgend jaar beter zijn.

Zooals bekend publiceerde Troelstra in *Het Volk* van 13 Juli het eerste van zijn artikelen „over de herstemmingen en nog wat”. Deze artikelen hadden tengevolge een vrij uitvoerige uitwisseling van meeningen van diverse partijgenooten over den geest in de partij: alles en nog wat werd voor den dag gehaald. Ten slotte werd door Troelstra en door Gorter c.s. een voorstel gedaan, een commissie van onderzoek te benoemen, opdat de polemie in *Het Volk* niet behoefde te worden voortgezet.

Het gevolg van dit voorstel was, dat het P. B. besloot een onderzoek in te stellen naar verschillende punten, die in den loop der bebatten op den voorgrond waren getreden.

Over dat onderzoek zelf kan hier gezwezen worden, daar het P. B. hierover een rapport heeft opgesteld, dat als bijlage van dit verslag is toegevoegd. Zie bijlage: Rapport van het Partijbestuur inzake de grieven van partijgenoot P. J. Troelstra.

Doch op een punt moet in dit verband nog de aandacht worden gevestigd. In de vergaderingen van het P. B., waarin werd vastgesteld over welke punten het onderzoek zou loopen, werd ook besloten aan Schaper te vragen: „op welke gronden hij tot de overtuiging is gekomen, dat de meening in de partij omtrent het ontwerp-Arbeidscontract op droevige wijze is tot stand gekomen?”

Het antwoord van Schaper werd door het P. B. in zijn vergadering van den 18en November behandeld; nadat in de vergadering van den 4en November een voorstel om naar aanleiding van dit schrijven over te gaan tot de orde van den dag met 5 tegen 2 stemmen was verworpen.

Door Tak was naar aanleiding van het schrijven van Schaper een memorie ingediend.

De conclusie waartoe het P. B. kwam was de volgende verklaring:

„Het P. B. heeft de nadere inlichtingen, die Schaper op verzoek van het P. B. heeft gegeven ter verduidelijking van zijne uiting in *Het Volk* van 24 Augustus 1905 en aldus luidende:

„Over het Arbeidscontract zwijg ik. De tijd zal nog wel eens komen, dat ik mijne meening zeg over de droevige wijze, waarop de thans geldende algemeene opinie over dit ontwerp in de partij is gevestigd en tot heden gehandhaafd...”

besproken en verklaart naar aanleiding daarvan, dat naar zijn oordeel Schaper voor deze zijne meening geen aannemelijk motief heeft aangevoerd, en dat daarentegen de meening in de Partij omtrent het ontwerp en de agitatie daartegen op de meest regelmatige wijze is tot stand gekomen.”

* Een voorstel om Schaper te verzoeken te publiceeren, wat hij bedoelt met de uitdrukking „droevige wijze” werd met twee tegen vijf stemmen verworpen.

Opgemerkt dient hierbij te worden, dat Schaper geschreven had, dat hij zijn brief niet wenschte gepubliceerd te zien, althans zonder toestemming niet, vóór de aanneming van het ontwerp-arbeidscontract.

Hiermee was deze kwestie echter nog niet afgedaan, zelfs nog niet voorloopig.

De afdeling Amsterdam III toch zond de volgende motie bij het P. B. in:

„De huishoudelijke vergadering van de afd. III, gehouden op 29 November 1905, in het gebouw van den A. N. D. B.;

kennis genomen hebbende van de beslissing van het Partijbestuur in zijne vergadering van 18 November jl., inzake het schrijven van het Kamerlid Schaper, als antwoord op het verzoek van dit college, om de motieven te willen mededeelen, welke hem geleid hebben tot de uitspraak in *Het Volk* van 24 Augustus 1905 „dat de algemeene opinie in de partij omtrent het ontwerp-Arbeidscontract op droevige wijze is gevestigd en gehandhaafd;”

acht het voor de partij en de geheele arbeidersbeweging van het hoogste belang, dat het Kamerlid Schaper zijne bedoeling in deze duidelijk kenbaar maakt;

noodigt diensgevolge het Partijbestuur nit om terug te komen op zijne beslissing en alsnog een verzoek in dien geest tot genoemd Kamerlid te richten;

en spreekt de wenschelijkheid uit, dat desnoods de motieven, door Schaper reeds aan het Partijbestuur kenbaar gemaakt, aan de afdelingen door middel van een schrijven ter kennisname worden toegezonden.”

Het P. B. behandelde deze motie in zijne vergadering van den 2den December en besloot met 5 tegen 2 stemmen aan de afdeling te melden, dat het geen aanleiding vond om op zijn besluit van de vorige vergadering terug te komen en dat het verder van meening was niet te moeten ingaan op het tweede verzoek in deze motie vervat.

In verband hiermee is het op zijn plaats hier even te wijzen op de verhouding van de partij tot het Agitatie-Comité inzake Arbeidswet en Arbeidscontract.

Het P. B. behandelde in zijn vergadering van den 11den Februari 1905 de motie, die door het Bestuur van het Comité zou worden gesteld in de vergadering van dit Comité, die den 12den zou

worden gehouden. In deze motie werd als conclusie uitgesproken, dat door dit ontwerp, tot wet verheven, de belangen der vakbeweging en dus die der Nederlandsche arbeiders geschaad zullen worden en dat derhalve ook dit gewijzigd ontwerp dient te worden verworpen.

Op deze vergadering waren alle leden van het toenmalige P. B., behalve Loopuit, aanwezig. Het P. B. verklaarde zich met deze motie te kunnen vereenigen. Op de vergadering van den 12den werd de motie dan ook door Tak namens het P. B. verdedigd.

Nadien is het ontwerp-Arbeidscontract in het P. B. alleen nog in bespreking geweest bij de behandeling van den brief van Schaper en in de vergadering van den 3den Maart 1906, die de behandeling van het ontwerp in de Kamer voorafging en in de vergadering van den 10den d. a. v., toen de besprekingen in de Kamer waren aangevangen. In deze laatste vergadering werd besloten in de vergadering van het Agitatie-Comité, te houden den volgende dag, een verklaring namens het P. B. af te leggen, die met deze woorden eindigde:

„Tot op dit oogenblik is zij (de partij) nog steeds uit volle overtuiging bij het Comité aangesloten. Het P. B. neemt dus het standpunt van het Agitatie-Comité en de propaganda mede voor zijn rekening, meenende alsnog, dat het wetsontwerp, niet slechts gelijk het oorspronkelijk was, maar ook gelijk het thans vóór ons ligt, onaannemelijk is.”

In dezelfde zitting besprak het P. B. de uitslating van Troelstra in de Tweede Kamer in de vergadering van den 9en Maart, dat hij het wenschelijk had geacht, dat na de verschijning van het gewijzigde ontwerp die agitatie een andere richting had genomen. (Zie *Handelingen* Tweede Kamer, pag. 1274).

Het P. B. nam met verbazing van Troelstra's uiting kennis, wijl hij tot 21 Mei 1905 als lid van het P. B. en daarna van half October 1905 tot half Januari 1906 als gedelegeerde in het P. B. der Kamerfractie, nooit te kennen heeft gegeven op eenig ander standpunt te staan dan met zijne medewerking in het P. B. voor de partij was aangenomen. Naar aanleiding van deze verklaring verscheen er in *Het Volk* van 15 Maart 1906 het volgende ingezonden stuk:

Een slecht voorbeeld.

Het P. B. publiceert in het bericht zijner laatste vergadering een verklaring naar aanleiding van het door mij gesprokene omtrent de agitatie in zake het Arbeidscontract in de Tweede Kamer.

Het doet dit, zonder mij in de gelegenheid te hebben gesteld, dat gesprokene voor het P. B. nader toe te lichten.

Tegen deze handelwijze van het besturend lichaam der Partij moet ik ten ernstigste protesteeren.

Waar moet het heen, als zelfs het leidend orgaan der Partij in het publiek een uitspraak velt over het optreden harer vertegenwoordigers in de Kamer, alvorens dezen in de gelegenheid te stellen, zich daaromtrent te verantwoorden?

Ik geef de partijgenooten in overweging, dit slechte voorbeeld van het P. B. niet te volgen. Er is ruzie en misverstand genoeg in de Partij; deze behoeven door ontijdige uitspraken als deze niet te worden vermeerderd.

Dit is wel allerminst de taak van het P. B., dat integendeel in gevallen als dit heeft te waken, dat geen overhaaste besluiten worden genomen of oordeelen geveld.

Wat de zaak zelve betreft, zoo hoop ik te gelegener tijd zowel aan te toonen, dat de „verbazing” van het P.B. ongemotiveerd is, als uit het vastloopen der agitatie en het daaruit gevolgde conflict tusschen het Agitatie-comité en de Kamerfractie, *de noodige lessen te trekken voor de leiding en de organisatie der Partij.*

De Kamerfractie heeft besloten, eerst na afloop der behandeling van het Arbeidscontract in de Kamer, op eventueele kritieken en bezwaren te antwoorden. De plaats, waar dit dient te geschieden, is *het Congres der Partij.*

Vóór dien tijd stemming te maken tegen een der Kamerleden, en dat nog wel zonder het „hoor en wederhoor” te hebben toegepast, — waarlijk, een P.B., dat zich daaraan bezondigt, toont al weinig begrip te hebben van zijn taak!

P. J. TROELSTRA.

Als antwoord hierop publiceerde het Dag. Bestuur den volgenden dag het onderstaande:

Antwoord aan Troelstra.

Een paar woorden naar aanleiding van Troelstra's stukje in de courant van gisteren.

„Van hoor en wederhoor” kan hier niet worden gesproken, wijl het P.B. Troelstra niet heeft beschuldigd. Het nam enkel kennis van het feit, dat Troelstra zonder van zijne zijde iets aan het P.B. te laten hooren, op eens in de Tweede Kamer zegt een ander standpunt in te nemen ten opzichte van het Agitatie-Comité, dan met zijne medewerking tot nu toe door het P.B. voor de Partij bleef gehandhaafd.

Dat het P. B. zich hierover verbaast, geeft geen grond tot verwijt.

Verwijt zou passen, wanneer het P. B. er zich niet over verbaasde.

Van „stemming maken” is dus geen sprake.

Overigens zijn wij het geheel met Troelstra eens, dat kritiek op de leiding op het congres behoort en enkel daar.

HET DAG. BESTUUR DER PARTIJ.

* * *

Het al of niet verleenen van steun aan de Bouwvakarbeiders was oorzaak van onderling verschil tusschen de partijgenooten. De A. B. B. had in zijne vergadering van den 28sten Sept. besloten de uitgesloten Bouwvakarbeiders niet te steunen. Aan dat besluit waren dus de leden der afdelingen, bij den A.B.B. aangesloten, verplicht zich te houden.

Eenigen tijd daarna publiceerde de redactie van *Het Volk* een artikel waarvan de conclusie was, dat de partijgenooten werden opgewekt steun te verleenen. Er was dus een conflict. Aan de eene zijde een organisatie, die na zeer uitvoerige discussies met bijna algemeene stemmen het besluit nam geen steun te verleenen en aan de andere zijde het hoofdorgaan van onze partij, dat in tegenstelling hiermee tot steun opwakte. Er ontstond verwarring, die voor een deel ook vergroot werd, omdat de vergadering van den A. B. B., die het besluit van niet steunen nam, om tactische redenen de publicatie der motieven, die hiertoe geleid hadden, meende achterwege te moeten houden tot na afloop van den strijd.

Nadat echter de Rott. Best. Bond besloten had steun te verleenen en de motieven van dit besluit had gepubliceerd in *Het Volk*, besloot de A. B. B. tot publicatie van zijn motieven over te gaan; die den 11en en 12en in de pers verschenen.

Den 13den October kwam het P. B. bijeen en

had op het volgende schrijven een beslissing te nemen:

„Aan 't Partijbestuur der S. D. A. P.

„'t Bestuur der afdeling Amsterdam III droeg mij op, u te verzoeken, een beslissing te willen nemen inzake het verschil in opvatting, gebleken te bestaan tusschen de redactie van ons orgaan, en de algemeene vergadering van den A. B. B., waarbij onze en meerdere partijafdeelingen zijn aangesloten.

„Door de wijze van optreden toch der redactie die steun vraagt voor een strijd, waaraan wij meenen met de overige organisaties vertegenwoordigd op bovenbedoelde vergadering dat geen steun mocht worden verleend, zijn wij genoodzaakt heden onzen leden te verzoeken, geen gevolg te geven aan den oproep der redactie, wat onze organisatorische plicht is.

„Deze toestand mag niet blijven voortbestaan. Gij zijt 't bevoegde college, dat ter deze zake te beslissen hebt. Wij verzoeken u daarom dringend, dezen toestand niet langer te bestendigen dan onvermijdelijk is.

„Voor 't overige meenen wij u te mogen verwijzen naar 't door ons heden ter opname aan de redactie verzondene.”

De discussies hierover in het P. B. kunnen als volgt worden samengevat:

Er werd eerst gediscussieerd over de vraag, of in principe de S. D. A. P. wel bevoegd was zich over zaken als deze uit te spreken.

Men kwam met vier tegen drie stemmen tot de conclusie, dat aangezien volgens de statuten, tot de taak van het Partijbestuur behoort de leiding der partij, dit college mitsdien *in principe* wel bevoegd is ten aanzien van alle kwesties, die de algemeene belangen der arbeidersklasse raken, zich uit te spreken.

Hierna kwam de vraag aan de orde: zal het Partijbestuur zich in dit bijzondere geval uitspreken voor of tegen steun? Met vier tegen 3 stemmen werd besloten in deze zaak geen stelling te nemen.

De overwegingen bij deze beslissing, voor zoover zij niet reeds bepaald werden door het voorafgaande oordeel over de bevoegdheid van het Partijbestuur, waren de volgende: dat het beter was met het oog op den stand der vakbeweging in ons land zich vooralsnog te onthouden van positie nemen in gevallen als deze, ook met het oog op eene nu te verwachten uitspraak van het nieuwe Vakverbond.

Nu kwam aan de orde de vraag in hoeverre de hoofdredacteur bevoegd was een oproep om steun te plaatsen nadat de A. B. B. besloten had steun te weigeren.

Erkend werd, dat de hoofdredacteur het recht heeft zich uit te spreken zooals hij gedaan heeft; dat brengt zijn positie mee, waarvoor hij alleen verantwoordelijk is aan het Congres.

De uitspraak door den hoofdredacteur gedaan kan niet bindend geacht worden voor de partijgenooten, wat natuurlijk wel het geval is met een uitspraak van het Partijbestuur.

Door een der leden werd sterk opgekomen voor de verplichting van den redacteur om in zulke kritieke oogenblikken geen uitspraak te doen zonder overleg te hebben gepleegd met het Partijbestuur.

Door den hoofdredacteur werd deze verplichting absoluut afgewezen, zoolang die niet is voorgeschreven. Men verlangte van den hoofdredacteur zijn functie zelfstandig te vervullen en hij ziet in het vragen van adviezen een gevaar.

Over het algemeen waren de leden van meening dat de hoofdredacteur volkomen bevoegd was tegenover het besluit van den A. B. B. zijne tegenovergestelde opvatting te stellen; doch dat een oproep om steun daar niet uit behoefde te volgen.

De hoofdredacteur echter meende, dat zonder dien oproep zijne houding krachteloos was.

Met algemeene stemmen werd als conclusie aangenomen:

„Het Partijbestuur besluit om organisatorische redenen de redactie van *Het Volk* te verzoeken den oproep om steun niet weder te plaatsen.”

Te midden van dit verschil van inzichten verscheen in *Het Volk* van 13 October een artikel van Troelstra, getiteld: „Organisatie of Anarchie”, waarin hij wijst op de groote leemten in onze organisatie, die toelaten, dat dergelijke conflicten kunnen voorkomen en het P. B. beschuldigt van grove nalatigheid omdat dit in zijn vergadering van den 30en Sept. deze belangrijke kwestie niet had behandeld.

Het P.B. besloot in zijn vergadering van den 19en October de vraag te stellen in hoeverre deze bewering van Troelstra juist was.

Na uitvoerige discussie, waarin Troelstra gelegenheid had zijn meening nader toe te lichten, daar hij als gedelegeerde der Kamerfractie aanwezig was, werd de volgende motie met algemeene stemmen aangenomen (één lid was afwezig):

„Het Partijbestuur, kennis genomen hebbend van het artikel van partijgenoot Troelstra in *Het Volk* van 13 Oct. No. 1697, verklaart de daarin tegen 't Partijbestuur gedane beschuldigingen van „grove nalatigheid” met groote bestistheid af te wijzen, daar er tijdens de betreffende P.B.-vergadering onder de Amsterdamsche partijgenooten nog geen conflict bestond, zoodat er voor eenig optreden van het P.B. toen geen aanleiding bestond,

„en dat bovendien de bemoeiingen, die het Partijbestuur volgens Troelstra had behooren te nemen, ten deele ondoenlijk waren, ten deele eer schadelijk dan gunstig zouden hebben gewerkt.”

☞ Opgemerkt dient te worden, dat de tweede alinea als amendement afzonderlijk in stemming was gebracht en met 4 tegen 2 stemmen was aangenomen.

Een voorstel, dat vooraf gedaan was, om op bedoeld artikel te antwoorden met een gemotiveerd schrijven, werd met 5 tegen 1 stem als onpraktisch verworpen.

Weekblad voor Amsterdam. In het begin van 1905 werden er door de Amsterdamsche partijgenooten plannen gevormd om tot de uitgave van een weekblad voor Amsterdam te komen. De federatie-Amsterdam keurde in beginsel een desbetreffend voorstel goed, wat de Commissie van Beheer aanleiding gaf zich tot het P. B. te wenden en er op te wijzen, dat bij de oprichting als voorwaarde diene gesteld te worden, dat het weekblad met zijn advertentieprijs niet concurrerend zou optreden tegenover *Het Volk*. Den 7en Mei '05 richtte het Federatiebestuur zich tot het P. B. ten einde volgens art. 20 der Statuten aan het P. B. de goedkeuring te vragen; tevens mededeelende, wie als redacteurs zouden optreden.

Het was toen juist in de verkiezingscampagne, zoodat de behandeling dezer zaak schriftelijk moest worden afgedaan. De meerderheid van het toenmalige P. B. verklaarde zich tegen de oprichting.

Na de verkiezing kwam de federatie-Amsterdam opnieuw met haar aanvraag. Na samenspreking van P. B. en bestuur van de federatie en na overleg met de Commissie van Beheer, wat ten gevolge

had dat bepalingen werden vastgesteld omtrent de grootte van de oplage en de exploitatie van de advertentiepagina, werd de toestemming den 14 Oct. ten slotte verleend.

Andere Bladen. Voor de oprichting van andere bladen werd de toestemming van het P. B. niet gevraagd. Wel werd de vraag gedaan, of aan het P. B. ook de goedkeuring moet gevraagd worden voor het uitgeven van een blad, dat op ongeregelde tijden verschijnt.

Volgens de meening van het P. B. behooren op ongeregelde tijden verschijnende bladen niet tot de rubriek, die in art. 20 der statuten bedoeld is.

Ook werd in het P. B. er op gewezen, dat bladen dikwijls worden opgeheven zonder eenig overleg met het P. B. te dien opzichte te plegen, zoo b.v. *de Wakker* te Haarlem, *de Vooruit* te 's-Gravenhage.

Zaak van Gilst. Den 1en Maart 1905 kwam er bij het P. B. een schrijven in van de afd. Den Haag I met verzoek, dat het P. B. spoedig uitspraak zou doen in de zaak-Van Gilst.

Aangezien nooit eenige aanvraag bij het P. B. was ingekomen om over deze zaak een onderzoek in te stellen of een commissie te benoemen, kon hierop dus alleen geantwoord worden, dat men met dit schrijven bij het P. B. aan het verkeerde adres was. Hiermee was deze zaak natuurlijk niet uit.

Den 30en September had het P. B. een beslissing te nemen over het volgende: er was een verzoek ingekomen van de federatie Den Haag om zich uit te spreken over het royement van de gebroeders Van Gilst. Een vergadering van de federatie had indertijd een besluit genomen, dat deze beide partijgenooten geroyeerd behoorden te worden.

De afdelingen, waartoe deze partijgenooten behoorden hadden echter aan dit besluit in de federatievergadering geen gevolg gegeven: in de eene afdeling weigerde men een voorstel tot royement te doen; in de andere afdeling kon het royement niet worden uitgesproken, omdat het vereischte aantal stemmen er niet voor verkregen werd.

Bij de bespreking van dit punt werd allereerst de aandacht er op gevestigd, dat indertijd een commissie is benoemd door de vakvereniging, die bij het conflict betrokken was, tusschen de partijgenooten Van Gilst en hunne werklieden.

Of deze commissie al dan niet rapport had uitgebracht was het P. B. onbekend. Alvorens eenigerlei beslissing te nemen had men besloten eerst te informeren, of deze commissie al een uitspraak gedaan had en zoo ja, welke die uitspraak was.

Bij de behandeling van dit punt kwam tevens duidelijk aan het licht hoe noodzakelijk het was de bevoegdheid der federaties nauwkeuriger te omschrijven. Hier toch had een federatievergadering een uitspraak gedaan die waardeloos werd gemaakt, omdat eene afdeling meende, dat deze uitspraak niet bindend kon zijn voor een afdeling.

Het rapport der commissie werd ondertusschen aan het P. B. toegezonden, benevens de verslagen der verhooren door deze commissie gehouden en een exemplaar van de statuten van den Nederl. Stukadoorsbond.

Uit deze gegevens bleek het volgende:

De commissie van onderzoek bestond uit H. Polak, H. Spiekman, P. J. Helsdingen, K. van Trigt en S. Lindeman. Spiekman heeft geen enkele zitting van de commissie bijgewoond, zoodat hij niet als lid is te beschouwen, van Trigt slechts eenmaal, in diens plaats is later gekomen A. van Leeuwen.

Het onderzoek d. r. commissie liep over deze 3 punten:

10. Weigering van den patroon om met het stakingscomité te onderhandelen.

20. Weigering van den patroon om de commissie, door de federatie benoemd, inlichtingen te verschaffen.

30. Het zich verschuilen door v. G. achter de patroonsvereniging.

De conclusie, waartoe de commissie kwam, luidde:

Heeft nu J. (A.) v. G. handelingen gepleegd onverenigbaar met het lidmaatschap der partij. Voor zoover het de eerste twee punten der akte van beschuldiging betreft, durven wij het „schuldig” niet uitspreken en vinden wij geen gronden aanwezig, om J. v. G. tot royement voor te dragen.

Nopens het derde punt staat de zaak ernstiger. Van Gilst (A. en J.) had inderdaad als sociaal-democraat zich niet met die patroonsvereniging moeten inlaten. Waar evenwel in onze Partij nog nooit een principiële beslissing in deze kwestie (of nl. een soc. dem. lid mag zijn van en steun mag zoeken bij een patroonsvereniging) is genomen, daar zouden wij royement voorbarig en onbillijk achten. Wij meenen dan ook u te moeten adviseeren J. v. G. niet van de ledenlijst af te voeren. Doch daarnevens zouden wij het voor de Partij gewenscht achten, indien A. v. G. voor de besliste keuze werd gesteld: bedanken voor het lidmaatschap van den patroonsbond, of bedanken voor het lidmaatschap der Partij. (Dit is dus het werk van de afdeeling II, want J. v. G. is, voor zoover wij weten, geen lid der patroonsvereniging.) En mocht hij niet willen kiezen, dus lid willen blijven van S. D. A. P. en patroonsbond gelijktijdig, dan zou o. i. zijn verwijdering uit het partijverband een gebiedende eisch voor de Haagse afd. S. D. A. P. zijn.

Het P. B. besloot na kennisneming van de stukken aan de afdeeling Den Haag II, waarvan A. v. Gilst lid is, te verzoeken aan dezen de vraag voor te leggen om voor het lidmaatschap van dezen bond te bedanken. Het P. B. was van meening, dat het lidmaatschap van dezen bond inderdaad niet vereenigbaar is met het lidmaatschap der Partij. Ter motiveering hiervan verwees het P. B. naar de artikelen 1 en 23 van de statuten van dien bond, luidende:

Art. 1. De enz. stelt zich ten doel het bevorderen van samenwerking der leden, teneinde met wettige middelen alles aan te wenden, wat kan strekken tot het bevorderen hunner belangen en waarborgen hunner rechten als patroon en tot het verbeteren van vaktoestanden.

Art. 23. Ieder lid verklaart bij zijne toetreding tot de afdeeling zich te onderwerpen aan de statuten en reglementen van den Bond en van de afdeeling en aan de te nemen besluiten van den Bond en van de afdeeling, voor zoover deze besluiten worden genomen met inachtneming van wetten en wettelijke verordeningen.

Meende A. v. Gilst hiertoe niet te moeten overgaan, dan werd het bestuur van genoemde afdeeling verzocht een voorstel tot royement in te dienen van A. v. Gilst.

Tevens besloot het Partijbestuur voor het a. s. congres een voorstel in te dienen, waarbij wordt uitgemaakt in hoeverre het lidmaatschap van een patroonsbond vereenigbaar is met het lidmaatschap der Partij.

Een desbetreffend voorstel van het P. B. staat dan nu ook op den agenda van het a. s. congres.

Op een later ontvangen verzoek van de federatie

Den Haag dat het P. B. een zelfstandig onderzoek zou instellen naar de zaak van Gilst, werd geantwoord, dat deze zaak voor het P. B. afgedaan was.

Royeering van leden. Tweemaal moest het P. B. uitspraak doen omtrent de royeering van een lid. Het eerste geval betrof iemand, die door zijn afdeeling geroyeerd was, voornamelijk op grond van zijn lidmaatschap van den anti-militairistischen bond. Deze uitspraak werd nog gedaan door het vorige P. B.

Het tweede geval betrof het royement van een lid der afd. Nijmegen. Deze was geroyeerd door zijn vakvereniging en daarna door de afdeeling onzer partij, waarvan hij lid was. Hij kwam van dit royement bij het P. B. in beroep. Terwijl het P. B. met het onderzoek bezig was, werd intusschen het royement door den vakbond zelf opgeheven. Het P. B. meende nu, dat de afdeeling verplicht was het royement op te heffen, daar het niet aanging, dat de afdeeling iemand royeerde voor iets, waarvoor de vakbond zelf het royement had opgeheven.

Van welke afdeeling moet men lid zijn? Ook deze vraag had het P. B. op te lossen. Er was een partijgenoot, die meende, dat zij lid kon zijn van een afdeeling, gevestigd op de plaats, waar zij wel niet haar domicilie had; doch waar zij meer aanwezig is dan in haar wettelijke woonplaats. Het P. B. meende, dat er geen bezwaar was, dit toe te staan. De afdeeling, waar zij ingeschreven was, kwam daartegen op en weigerde haar te schrappen. Tot op dit oogenblik is deze hoogst belangrijke(?) kwestie nog niet opgelost en is de verdere behandeling opgedragen aan één der leden van het P. B.

Voorstel van Troelstra betreffende de propaganda. In de maand October zond Troelstra een voorstel in bij het P. B. betreffende de actie van onze partij. De besprekingen van dit voorstel in de P. B. vergadering van 4 November, waarbij Troelstra aanwezig was, leidden tot het stellen van deze vraag: moet de partij in haar eerstvolgende propaganda een afwachtende houding aannemen ten aanzien van wat de regeering zal brengen behalve ten opzichte van het algemeen kiesrecht, of moet zij op sommige punten in het strijdprogramma positieve eischen stellen en daarvoor propaganda voeren?

Het tweede gedeelte van deze vraag werd met 5 tegen 2 stemmen bevestigend beantwoord.

Troelstra nam op zich in den vorm van een ontwerp-manifest zijn denkbeelden hierover nader uiteen te zetten; dat ontwerp zou dan in de volgende vergadering worden behandeld en omtrent dit punt nadere besluiten genomen.

Eenige dagen na de volgende vergadering zond Troelstra zijn concept in; zoodat in de vergadering van den 18en Nov. de besprekingen er over gehouden konden worden. Alvorens het in behandeling werd genomen werd een voorstel gedaan om, met het oog op den omvang van het concept en op de omstandigheid dat de tijd onvoldoende was geweest er behoorlijk kennis van te nemen, de behandeling uit te stellen. Dat voorstel werd verworpen.

Hierna werden de besprekingen er over gehouden. De algemeene opmerking, die omtrent het manifest gemaakt werd was, dat het en door zijn omvang en door zijn stijl niet het karakter had van een manifest.

Ook was de inhoud niet voldoende in overeenstemming met het karakter dat volgens de besprekingen van de vorige vergadering een dergelijk

manifest zou hebben. Wijzigingen ter bekorting en aanvullingen om het manifest in overeenstemming te doen zijn met den geest der besprekingen van de vorige vergadering werden Troelstra meegedeeld en hem verzocht het concept in dien zin te wijzigen.

Op dit verzoek antwoordde Troelstra dat hij overwegend bezwaar had de verlangde wijzigingen aan te brengen. Het concept verscheen in *Het Volk* van 25 en 26 November onder den titel: „de Regeering en de Arbeiders.”

Het P. B. nam nu in zijne vergadering van den 2en December het besluit het manifest zelf op te stellen; doch daar intusschen de beraadslagingen over de Begroting in de Tweede Kamer waren aangevangen, werd besloten met vaststelling van het manifest te wachten tot na den afloop der algemeene beschouwingen.

Nadat deze beraadslagingen in de Kamer waren afgevoerd, besloot het P. B. nu een manifest op te stellen, dat begin Januari gepubliceerd werd (Zie Bijlage: Manifest.)

Russische Revolutie. Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Rusland werd door het P. B. een Manifest uitgegeven, gepubliceerd in *Het Volk* van 30 Juli 1905. (Zie Bijlage: Manifest-Rusland.)

Ook werd er in de 2e helft van October een oproep geplaatst en de afdelingen en federaties verzocht vergaderingen te beleggen, naar aanleiding van de Russische Revolutie.

Eveneens werd op voorstel van het Int. Bureau besloten de afdelingen op te wekken den 22en Januari 1905, den rooden Zondag van St. Petersburg te herdenken door het houden van vergaderingen en meetings. In overeenstemming met een voorstel van het Int. Bureau werden de partijgenooten en leden der vakverenigingen verzocht een uur loon te storten tot steun aan de Russische strijders. Een groot aantal bijeenkomsten werden er den 21en en 22en Januari 1905 gehouden en op die wijze nam ook onze partij deel aan de internationale demonstratie tegen den moord op het Russische proletariaat gepleegd.

Behalve deze meetings, op bepaalde dagen gehouden, werden den ganschen winter door in het heele land vergaderingen gehouden, waar de gebeurtenissen in Rusland besproken werden.

Vrouwenkiesrecht. In den loop van het jaar zag het P. B. zich genoopt zich uit te spreken over het vrouwenkiesrecht. Het was in de vergadering van den 2en Dec. Er was een schrijven ingekomen van partijgenoot Rutgers-Hoitsema uit Den Haag, waarin deze meedeelde, dat zij het lidmaatschap der Partij opzegde. De naaste aanleiding hiertoe was het gesprokene bij het bezoek van de twee afgevaardigden van de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht bij de S. D. Kamerfractie. Op deze bijeenkomst had Troelstra verklaard, dat hij, als nu onmiddellijk algemeen vrouwenkiesrecht kon verkregen worden, er tegen zou stemmen.

Naar aanleiding hiervan merkte het P. B. op, dat, zooals ook door de schrijfster werd erkend, deze uiting een persoonlijke was van Troelstra, waarvoor de partij niet verantwoordelijk kon worden gesteld.

Het P. B. verklaarde, dat het deze meening van Troelstra niet deelde en dat ook de partij niet op dit standpunt staat, zooals blijkt uit de aansluiting van de partij bij het Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht, dat strijdt voor de verovering van algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen.

Bovenstaande verklaring werd met één stem blanco aangenomen.

Actie voor het Algemeen Kiesrecht en Ned. Comité voor Alg. Kiesrecht. Den 4den November werd in het P. B. de vraag gesteld welke de beteekenis was van het Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht voor de propaganda voor het algemeen kiesrecht. In het debat hierover werd opgemerkt, dat de propaganda voor het algemeen kiesrecht, vooral te Amsterdam, krachtiger diende te worden gevoerd. Er werd ook gevraagd, of dat het niet het gevolg zou kunnen zijn van de omstandigheid, dat de A. B. B. als plaatselijk kiesrechtcomité optrad en deze organisatie door haar velerlei arbeid op ander terrein deze actie misschien daardoor niet voldoende tot haar recht kon doen komen.

Een meening in deze werd echter niet uitgesproken, een vraag werd slechts gesteld. Een conclusie werd niet genomen, ook niet omdat besloten werd af te wachten de besprekingen die gevoerd zouden worden tusschen het Bestuur van den A. B. B. en het Dag. Best. van het Kiesrecht-Comité. Naar aanleiding van deze besprekingen ontving het P. B. een schrijven van den A. B. B., waarin o. a. gezegd werd:

„Ons bestuur is zeer verwonderd over zulk een ongeargumenteerd oordeel, ook al werd door u geen conclusie getrokken, omdat dit oordeel publiek werd gemaakt en het Partijbestuur zich niet van hetgeen door den A. B. B. gedaan werd op de hoogte heeft gesteld.”

Het P. B. merkte naar aanleiding hiervan op, dat het geen oordeel had uitgesproken over het werk van den A. B. B., of dat al dan niet voldoende was geweest. Er werd opgemerkt, dat de actie krachtiger diende gevoerd te worden: of de A. B. B. meer kon doen of meer kon gedaan hebben deed hier niets ter zake. De actie diende krachtiger te zijn en dat werd gezegd tegen allen — tegen de partijgenooten in de eerste plaats. Hierop had het P. B. een vraag gesteld, doch absoluut geen oordeel uitgesproken.

Aan het schrijven was toegevoegd een verslag van het onderhoud, dat het Dagelijksch Bestuur en het Algemeen Kiesrechtcomité hebben gehad met het bestuur van den A. B. B.

Van dat verslag is met belangstelling door ieder lid van het P. B. kennis genomen; het zal er zeker toe bijdragen om, wanneer er conclusies genomen moeten worden, deze met kennis van zaken te kunnen vast stellen.

En nu de propaganda van het algemeen kiesrecht door de partij zelf gevoerd?

De geheele verkiezingsactie uitgaande van onze partij, is een der krachtigste middelen van propaganda voor het algemeen kiesrecht geweest: op honderden vergaderingen werd de eisch voor het algemeen kiesrecht, te midden van het gesol der burgerlijke partijen met dezen eisch van het proletariaat, gesteld en verdedigd.

Het resultaat dezer actie bleek ten duidelijkste door het uitstekend slagen van de Nationale Betooging te Utrecht; hieraan werd deelgenomen door duizenden onzer partijgenooten en geestverwanten.

De vraag is hoeverre het Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht de propaganda voor het Algemeen Kiesrecht beter tot haar recht doet komen, dan wanneer de partij alleen deze actie voerde is tot nog toe niet in behandeling geweest, noch in de partij, noch in het P. B.

Een onzer afdelingen heeft daaromtrent echter een voorstel geplaatst op de agenda voor het a.s. Congres, zoodat de partij gelegenheid zal hebben haar besluit indertijd genomen, waarvan de op-

richting van het Ned. Comité een gevolg was, zoo noodig te herzien.

Namens de partij had Van Knijkhof in het Uitvoerend Comité zitting; voor den 25en Februari 1906, moest tengevolge van een veranderde samenstelling van het Bestuur een nieuwe gedelegeerde aangewezen worden en werd als zoodanig W. P. G. Helsdingen gekozen.

Afdeeling Utrecht. Nadat het Congres in 1905 met 152 stemmen tegen 9 en 42 blanco's besloten had de afdeeling Utrecht II te royeeren, was door den voorzitter machtiging gevraagd om de noodige stappen te doen tot het oprichten van één afdeeling Utrecht inplaats van twee als dat noodig mocht blijken. Het Congres verleende deze machtiging onder applaus.

Een paar dagen na het Congres had een samenspreking plaats van den voorzitter en secretaris van het P.B. met het bestuur der federatie Utrecht om de maatregelen te bepalen, die noodig waren om tot een geregelden toestand in Utrecht te komen. Het resultaat dezer besprekingen was, dat het P.B. had voorgesteld de federatie Utrecht op te heffen, de oude afdeeling Utrecht I te doen zijn de afdeeling Utrecht der partij en verder door toepassing van de ballotage de niet gewenschte elementen uit de afdeeling te houden. Het P.B. besloot overeenkomstig dat advies en later werd het reglement benevens het ballotage-reglement der afdeeling Utrecht door het P.B. bekrachtigd.

Zooals bekend stichtte een deel der leden van de geroyeerde afdeeling een nieuwe vereeniging, genaamd de Soc.-Dem. Vereeniging.

Het P.B. liet zich voortdurend op de hoogte houden van den toestand der Utrecht, doch vond geen aanleiding meer handelend op te treden.

De nieuwe afdeeling Utrecht heeft de propaganda flink ter hand genomen en is blijkens dé toeneming in haar ledental nu vooruitgaande.

Kwestie-Wijnkoop—Hugenholtz. Den 27sten Dec. 1904 zond Wijnkoop een schrijven aan het P.B., waarin hij meedeelde, dat Hugenholtz zich door het schrijven van de briefkaart van den 22sten Dec. (zie brochure van Wijnkoop: Tot aanval en verweer inzake Hugenholtz en de Centrale) schuldig gemaakt aan onderkruiperij. Hij meende dit feit ter kennis te moeten brengen van het P.B. wyl het gepleegd werd door een afgevaardigde van de sociaal-democratie in de Tweede Kamer en de gewone publiciteit, die men in den regel aan dergelijke feiten geeft niet alleen den persoon van Hugenholtz maar op het oogenblik ook de sociaal-democratie zoude treffen.

Aan het P. B. de taak, zoo schreef hij verder, deze zaak op haar juiste waarde ten nadeele van de partij te schatten, en naar dien maatstaf te handelen. Ook deelde hij mede, dat, indien Hugenholtz aan zijn voornemen gevolg gaf om Maandagavond 2 Januari in Amsterdam te gaan werken, dit aanleiding zou kunnen zijn, dat dit optreden van Hugenholtz publiek werd.

Ten slotte verzocht hij onverwijld die maatregelen te overwegen, die een openlijke uitbarsting zouden voorkomen.

Den 28en Dec. besloot het Dag. Bestuur Hugenholtz en Wijnkoop uit te noodigen den volgende dag op een vergadering te komen van het Dag. Bestuur.

Dit verzoek bereikte Hugenholtz niet tijdig genoeg daar hij in het district Weststellingwerf op propaganda was. Er werd besloten hem een afschrift te zenden van het schrijven van Wijnkoop

aan het P. B. en daarop ontving het P. B. d. d. 1 Januari antwoord van Hugenholtz, waarin hij van zijn standpunt het conflict uiteenzette.

In dit schrijven vroeg hij een eventueele bijeenkomst niet uit te schrijven op den 2en Januari, aangezien hij op denzelfden datum ontboden was door den Raad van Commissarissen van „De Centrale”.

Intusschen ontving het P. B. den 30 Dec. '04 een tweede schrijven van Wijnkoop, bevattende een verslag van een vergadering van den Gedelegeerde-Commissaris en den Directeur met de Agenten, Den 5den Januari '05 zond Wijnkoop een schrijven, meldende dat „De Centrale” een scheidsgerecht had aangeboden en hij dit aanvaard had.

Het Dag. Bestuur had in deze zaak nu verder niet handelend op te treden, zoodat de P. B. vergadering van den 7den Januari '05 in deze aan gelegenheid een beslissing had te nemen.

De brieven op deze zaak betrekking hebbende werden gelezen; het P. B. meende toen, dat nu Wijnkoop een scheidsgerecht aanvaard had, hiermee de zaak voor het P. B. uit was.

Uit een later ontvangen schrijven van Wijnkoop bleek echter, dat deze een oordeel wenschte van het P. B. over de daad van Hugenholtz.

In de vergadering van den 11en Februari d. a. v. werd besloten Wijnkoop en Hugenholtz uit te noodigen op de vergadering van het P. B. te komen.

Deze vergadering zou den 11en Maart gehouden worden. Echter het onderhoud met Wijnkoop en Hugenholtz kon dien datum niet plaats hebben, daar de laatste ongesteld was en eenigen tijd rust moest hebben. In verband hiermede stelde Wijnkoop voor deze aan gelegenheid te laten rusten tot na de verkiezingen, wanneer men beter in de gelegenheid zou zijn de noodige aandacht aan deze zaak te schenken. Het P. B. besloot overeenkomstig dat voorstel.

De eerste vergadering door het nieuwe P. B. gehouden, was uitsluitend gewijd aan de bespreking van de herstemming; op de 2de vergadering echter, die den 8en Juli gehouden werd, stond deze zaak op de agenda. Hugenholtz was uitgenoodigd ter vergadering te komen: Wijnkoop behoefde niet uitgenoodigd te worden, die was intusschen lid van het P. B. geworden. De notulen van deze vergadering zijn later gepubliceerd in *Het Volk* van 6 Februari 1906, waarnaar hier verwezen kan worden. In deze notulen staat vermeld, dat Tak aan Wijnkoop vroeg, „of deze tegenover deze erkenning geneigd was de zaak te laten, zooals zij is.” Uit het eveneens den 6den Februari gepubliceerde uittreksel uit de notulen van 2 Sept. blijkt, dat Wijnkoop verklaard heeft, gezegd te hebben, „zich er „voorloopig” niet tegen te zullen verklaren”. Ook blijkt uit de notulen van het onderhoud, dat met 4 tegen 2 stemmen besloten werd niet tot publicatie over te gaan.

In de daarop volgende vergadering van het Dagelijksch Bestuur, gehouden den 14en Juli, deelde Wijnkoop mede, dat hij waarschijnlijk gebruik zou moeten maken van het oordeel van het P. B. over het optreden van Hugenholtz in de bekende zaak en wel op grond daarvan dat de reorganisatie zou worden doorgezet en hij dan zou moeten werken met Hugenholtz. Hij zou zijn bezwaar daartegen aan de directie mededeelen, doch deze zou er zich wel niet aan storen en hem ontslaan: in dat geval zou hij zich moeten verdedigen en tot publicatie moeten overgaan.

Het Dagelijksch Bestuur meende, dat Wijnkoop dat voorbehoud had moeten maken in de P. B.

vergadering van den 5en Juli, toen de vraag gesteld werd, of er iets zou worden gepubliceerd. Hierop zei Wijnkoop, dat hij in de P. B.-vergadering gezegd had, „voorloopig” geen bezwaar te hebben tegen publicatie. Nu de zaak in een ander stadium kwam, meende hij zich te moeten verdedigen met de middelen, waarover hij beschikte. Hij zou dit dus aan het P. B. meedeelen, als hij meende dat dit noodig was. In de vergadering van den 30en Sept. kwam de vraag ter sprake, of Wijnkoop het recht had de uitspraak van het P. B. ten opzichte van Hugenholtz te publiceeren. Over het geheel was wel de meening van het P. B., dat publicatie niet was in het belang der partij; ook meende een deel, dat Wijnkoop zelf zou moeten uitmaken wat hij dacht al dan niet te moeten doen als middel van verweer. Het P. B. zou daarna hebben te beoordeelen, wat het zou doen.

Toen werd het denkbeeld uitgesproken een onderhoud aan te vragen bij de partijgenooten, die commissarissen zijn van „De Centrale”, met dezen er over te spreken, of het ook mogelijk was dat er een oplossing gevonden werd zonder dat het conflict tusschen Hugenholtz en Wijnkoop openbaar werd.

Het besluit tot het aanvragen van dit onderhoud werd genomen met vier tegen twee stemmen.

Het karakter dat deze samenspreking zou hebben, blijkt wel hieruit, dat één der commissarissen schreef de vergadering te willen bijwonen onder voorwaarden:

1o. dat de besprekingen zich bepalen tot de principieele controle, die het P. B. het recht en den plicht heeft over partijgenooten te oefnen;

2o. dat het P. B. zich onthoudt van conclusiën, die betrekking hebben op de technische en commercieele leiding der „Centrale”, ter beoordeeling waarvan ik het P. B. noch ambtshalve, noch in zijnen oorsprong en zijne samenstelling bevoegd acht.

Als antwoord hierop berichtte het Dag. Bestuur aan wie de verdere afwikkeling van deze zaak was opgedragen:

Dat het van meening was deze twee voorwaarden te moeten meedeelen in de te houden bijeenkomst en te adviseeren zich in de discussies aan deze voorwaarden te houden.

Door allerlei omstandigheden had het onderhoud eerst plaats den 13en November te Utrecht. Aanwezig waren Oudegeest en Harms als commissarissen, en Wibaut, Mendels en Van Kuijkhof.

Nogmaals vestig ik hier uitdrukkelijk de aandacht op het karakter van het onderhoud, dat behalve uit het hierboven meegedeelde ook nog blijkt uit besprekingen in het P. B. gehouden den 14den October, toen nog eens uitdrukkelijk werd vastgesteld, dat de samenspreking alleen bedoelde een poging te zijn tot bemiddeling. Nog sterker komt dit aan het licht als men de woorden nagaat door den voorzitter op de bedoelde bijeenkomst bij den aanvang der discussies gesproken. Nadat hij een overzicht had gegeven van het verloop der zaak, zei hij: Wordt Wijnkoop ontslagen, dan kan deze niet nalaten de zaak publiek te maken en wordt het geschil in het publiek meegedeeld, dan zal dit aan de positie van Hugenholtz en aan de partijverhoudingen schade doen. Het P. B. wenschte nu eens met u te spreken, om daarop de aandacht te vestigen en te vragen, of er geen middel is om deze gevolgen te voorkomen.

Uit het onderhoud bleek dat de partijgenooten-commissarissen in geen geval geneigd waren enigerlei stap te doen om tot een andere oplos-

sing te komen dan de vastgestelde. Zelfs op een vraag, gesteld dat Hugenholtz uit zich zelf weigerde het directeurschap te Amsterdam te aanvaarden, of dan Wijnkoop gehandhaafd zou blijven, werd ontkennend geantwoord.

In de vergadering van den 18den November werd rapport uitgebracht omtrent het onderhoud en besloot het P. B.,

gehoord het rapport der delegatie, dat het P. B. zijn taak op dit oogenblik als geëindigd heeft te beschouwen.

Naar aanleiding van een mededeeling van Wijnkoop dat er een organisatie van het personeel der Centrale was opgericht en naar aanleiding van zijn vraag, of het P. B. het ook gewenscht vond, dat hij het P. B. op de hoogte hield van de stappen die deze organisatie in zijn zaak zou doen, werd het volgende besloten:

het P. B. vindt geenerlei grond, dat Wijnkoop gehouden is verdere mededeelingen te doen omtrent de stappen, die zijn organisatie in deze zou kunnen nemen.

Hierna kwam de zaak niet weder aan de orde dan den 23en Januari 1906 in de vergadering van het Dagelijksch Bestuur. Er was ingekomen afschrift van een schrijven van de Vereeniging van Agenten in het Verzekeringsbedrijf, gericht aan Hugenholtz, en een verzoek van den Alg. Bond van Handels- en Kantoorbedienden te willen meedeelen, of en welk besluit indertijd door het P. B. genomen was ten opzichte van de daad van Hugenholtz.

In de daarop volgende vergadering van het P. B. gehouden den 27en Januari werden de volgende besluiten genomen:

1o. dat de volledige notulen van het onderhoud met Hugenholtz op 8 Juli 1905 onmiddellijk zouden worden gepubliceerd, zoodra deze zaak publiek werd:

2o. aan den Bond van Handels en Kantoorbedienden zou geantwoord worden, dat het P. B. het verzoek niet wenschte te voldoen, dat het zelf het oogenblik wenschte te bepalen, waarop het iets omtrent deze zaak zou publiceeren;

3o. aan de Agentenvereeniging te berichten, dat het P. B. het niet noodig achtte op dit oogenblik in deze zaak in te grijpen, dat het P. B. deze zaak behandeld had, zooals het meende, dat uit een oogpunt van partijbelang noodig was en dat het dit zou blijven doen, als het noodzakelijk werd geacht.

Achtereenvolgens werd nu de zaak Hugenholtz Wijnkoop besproken in de vergadering van 3, 4 en 6 Februari, nadat intusschen het Dagelijksch Bestuur besloten had het besluit in zake de publicatie van de notulen van het onderhoud op 8 Juli 1905 uitvoering te geven. (Zie *Het Volk* van 6 Februari 1906.)

Den 10en Februari kwam het P. B. opnieuw bijeen en werd het volgende vastgesteld:

Door den secretaris waren opgesteld de notulen van de P. B.-vergaderingen van 3, 4 en 6 Februari, voor zoover de besprekingen in deze vergaderingen betrekking hadden op de zaak-Hugenholtz-Wijnkoop. De in deze notulen voorkomende verslagen van het onderhoud met S. de Wolff en van dat met F. W. N. Hugenholtz zijn beide genoemden voorgelegd, ten einde hen in de gelegenheid te stellen wijzigingen aan te brengen.

Omtrent de publicatie dezer notulen werden de volgende voorstellen gedaan:

a. opneming in *Het Volk* van de volledige notulen:

b. opneming in *Het Volk* van de notulen met weglating van de verhooren;

c. opneming in *Het Volk* van een verslag.

Tegen de opneming van de volledige notulen waren zij, die meenden, dat inderdaad, na al wat er reeds in *Het Volk* over deze kwestie was medegedeeld, het niet opging een zoo groote ruimte van *Het Volk* in beslag te nemen, daar nieuwe dingen niet er in voorkomen.

Voor weglating van de verhooren waren zij, die meenden, dat de verslagen van de verhooren, hoewel duidelijk voor hen die de besprekingen hadden bijgewoond en met alle bijzonderheden op de hoogte waren, op verschillende punten aanzienlijke toelichting zouden vereischen om door alle lezers begrepen te worden.

Het eerste voorstel werd verworpen met 3 tegen 3 stemmen; het tweede met 4 tegen 2 stemmen; het derde was dus aangenomen; zoodat binnen enkele dagen een verslag daaromtrent zou worden gepubliceerd.

Het gevolg van dit besluit was, dat in *Het Volk* van 14 Februari een overzicht werd gepubliceerd van het verhandelde in de vergaderingen van 3, 4, 6 en 10 Februari.

Aan het overzicht van het verhandelde in deze vergaderingen kan nog worden toegevoegd, dat door den voorzitter en secretaris van de Agentenvereëning een afschrift was toegezonden van een schrijven aan Hugenholtz, waarin de agenten mededeeling deden van hun te voeren actie tegen hem op grond van de daad van onderkruiperij. Hugenholtz had dit schrijven in handen gesteld van den voorzitter der Kamerfractie en van deze was een verzoek om inlichtingen gedaan aan de Agentenvereëning. Eveneens ontving het P. B. een verzoek van de Kamerfractie om afschrift van of inzage van de notulen omtrent het onderhoud van den Sen Juli.

Een afschrift er van werd de Kamerfractie gegeven tegelijk, dat het werd opgezonden aan de redactie van *Het Volk*.

Ook dient volledigheidshalve nog te worden medegedeeld, dat in de vergadering van den 10en Feb. een verzoek was van voorzitter en secretaris van de Agentenvereëning om tusschenbeide te komen nu door Hugenholtz de eisch gesteld werd terugneming van het woord onderkruiper of onslag. Ook ontving het P. B. in den loop van den dag een afschrift en een schrijven van den Directeur en één der agenten, waaruit bleek, dat de door den directeur mindere eischen gesteld werden dan door den onderdirecteur. Het P. B. meende op dat verzoek niet te moeten ingaan; als P. B. meende het in dezen niet te moeten optreden.

In die zelfde vergadering had het P. B. een beslissing te nemen over een door de afdeeling Amsterdam IX ingezonden motie, luidende:

„Door de huishoudelijke vergadring onzer afdeeling, gehouden op 7 Feb. 1906 in „d'Geelvinck”, is met op 1 na algemeene stemmen (62 leden waren tegenwoordig) de navolgende motie aangenomen, die hierbij ter uwer kennisse wordt gebracht.

„1e. Dat het de daden van Wijnkoop in het conflict-Hugenholtz-Wijnkoop, die geleid hebben tot het publiek schandaal dat de eene partijgenoot den anderen post, sterk afkeurt;

2e. dat een dergelijk optreden iemand onwaardig maakt lid van het P. B. te zijn, verzoekt de afdeeling het P. B. maatregelen te nemen, dat Wijnkoop zijn functie als Partijbestuurder zal neerleggen.“

Naar aanleiding van dit schrijven, nam het P. B. het volgende besluit:

„Het P. B. hoezeer de dringende noodzakelijkheid erkennende, zich zooveel mogelijk van polemiek te onthouden en evenzeer den dringenden wensch uitsprekend, dat ook de partijgenooten verdere polemiek staken, meent in antwoord op de motie van de afdeeling Amsterdam IX en naar aanleiding van verschillende ingezonden stukken,

1e. te moeten verklaren, dat het geen termen aanwezig noch zich bevoegd acht op Wijnkoop pressie uit te oefenen zijn lidmaatschap van het P. B. neer te leggen;

2e. te moeten opkomen tegen de beweringen, door enkele inzenders in *Het Volk*, alsof het tot optreden in de zaak-Hugenholtz ook maar in eenig opzicht zou zijn gedreven door de zucht om het persoonlijk belang van zijn medelid Wijnkoop te dienen, doch dat het P. B. *elken* stap (ook het onderhoud met de partijgenooten-commissarissen der „Centrale”) gedaan heeft enkel en uitsluitend uit overwegingen van het partijbelang.

Evenzeer verklaart het P. B., dat van de zijde van Wijnkoop geenerlei poging is aangewend om van zijn lidmaatschap van het P. B. gebruik te maken, teneinde van het P. B. behartiging van zijn persoonlijk belang te verkrijgen.“

Deze motie werd aangenomen, het 1e gedeelte met algemeene stemmen; het 2e gedeelte met 1 stem tegen, van een lid, dat deze verklaring overbodig achtte.

Niettegenstaande deze motie gingen diverse afdeelingen toch voort met het aannemen van moties, die lijnrecht ingingen tegen deze uitspraak en van onthouding in polemiek was niet veel te bemerken.

In de vergadering van den 24en Februari werd over dit feit gediscussieerd mede naar aanleiding van een ingekomen schrijven van A. S. de Levita, verzoekende aan dit optreden van de partijgenooten een einde te maken. Het P. B. meende echter dat het beter was hierop niet in te gaan en op het Congres daarover zijne meening te zeggen.

In de vergadering van den 10en Maart werd deze kwestie opnieuw gesteld en werd besloten in het verslag van deze vergadering het volgende te publiceeren:

Mede naar aanleiding van een ingekomen schrijven van partijgenoot A. S. de Levita werd nogmaals de vraag gesteld of het P. B. naar aanleiding van de uitspraken van sommige afdeelingen, die ingingen tegen de desbetreffende uitspraken van het P. B., een verklaring diende te publiceeren of daartegen moest opkomen.

Het P. B. was van meening, dat er geen aanleiding was daartoe nogmaals te besluiten na de soortgelijke verklaringen, gepubliceerd in *Het Volk* van den 11en Februari j.l., en dat het P. B. daaromtrent overigens op het Congres zal hebben te zeggen, wat het meent daaromtrent te moeten opmerken.

De uitspraak van deze meening werd aangenomen met één stem tegen.

Eveneens deed Wijnkoop in diezelfde vergadering mededeeling, dat hij van de afdeeling Haarlem het verzoek had ontvangen zijne beschuldigingen tegen Hugenholtz schriftelijk aan deze afdeeling mede te deelen.

Hierop werd door Wijnkoop geantwoord niet aan dit verzoek te voldoen, en wel omdat:

1o. het P. B. de tegen Hugenholtz ingebrachte beschuldigingen heeft onderzocht;

2o. Omdat de door deze afdeeling aangenomen motie reeds een veroordeeling inhoudt;

Het P. B. nam deze mededeeling voor kennisgeving aan.

Uitvoering-Congresbesluiten. Door het Congres 1905 waren de volgende besluiten genomen:

a. Het Congres kennis genomen hebbende van het rapport der commissie van contrôle, draagt het P. B. op maatregelen te nemen tot oprichting van een *partijfonds*, als in bovengenoemd rapport vermeld.

b. Het Congres draagt het P. B. op maatregelen te treffen *den brochurenhandel* afzonderlijk in het partijsecretariaat te organiseeren.

Om met dit laatste punt te beginnen, zij meegedeeld, dat in de vergadering van 30 Dec. een rapport van den partijsecretaris in behandeling werd genomen, waarna het P. B. in beginsel besloot den brochurenhandel afzonderlijk te organiseeren. De verdere besprekingen leidden tot het voorstel, dat deze week in *Het Volk* werd gepubliceerd en aan het Congres zal worden voorgelegd.

Wat het eerste betreft, in de vergadering van den 30sten Sept. werd besloten het Dag. Bestuur opdracht te geven een plan voor de oprichting van dat fonds op te stellen en in de volgende vergadering, die van den 14en Oct., werden door den secretaris de volgende mededeelingen gedaan:

Getracht zal worden, dat in iedere afdeling der partij iemand optreedt als agent van het fonds, die zich belast met het inschrijven van contribuanten, het ophalen van gelden enz. Deze agenten worden aangesteld door den partijsecretaris namens het Partijbestuur. Het geheele beheer en de administratie van het fonds blijft berusten bij den partijsecretaris. Een circulaire, bevattende de noodige inlichtingen voor de op te treden agenten, is reeds aan een aantal personen toegezonden en deze zijn uitgenoodigd als agent op te treden, of te trachten iemand te vinden, die er zich mee wil belasten.

Het concept van een circulaire met daarbij behoorend inteekenbiljet werd gelezen en goedgekeurd. Deze circulaire zal in een groote oplage gedrukt worden en den agenten worden toegezonden. Voor het verkrijgen van contribuanten op plaatsen, waar geen afdelingen gevestigd zijn, zal getracht worden gebruik te maken van de provinciale tegenwoordigers en verspreide leden.

Het P. B. kon zich met dat plan vereenigen, zoodat aan de uitvoering er van kon worden begonnen. Aan een aantal afdelingssecretarissen werden circulaires gezonden bevattende de redenen, die het Congres geleid hadden tot het besluit, een overzicht van de wijze hoe het P. B. zich voorstelde, dat het fonds zou werken en ten slotte het verzoek zich met het agentschap te willen belasten, of als men daartoe niet in de gelegenheid was, te trachten een ander partijgenoot te vinden, die deze functie op zich wilde nemen.

Verder werd een circulaire gezonden aan een aantal partijgenooten, die niet door middel der plaatselijke agenten bereikt konden worden en van wie vermoed werd dat zij als contribuant zouden wenschen toe te treden. Deze circulaire met inteekenbiljet werd eveneens gelegd in een aflevering van de *Nieuwe Tijd* en in *Het Volk* werd door artikelen en mededeelingen de noodige propaganda voor het fonds gemaakt.

Wat de resultaten zijn van deze pogingen? Deze zullen op het a. s. Congres uitvoerig worden meegedeeld.

Thans dient er nog op gewezen te worden, dat volgens de meening van sommigen de agenten door de afdelingen behoorden te worden benoemd. Van ééne afdeling, n.l. van Nijmegen, kwam daaromtrent de volgende motie in:

„De afd. Nijmegen bijeen in huish. verg. enz.

van oordeel dat het opgerichte partijfonds is een even noodzakelijke als nuttige instelling, en dus de oprichting toejuichende, spreekt als hare meening uit, dat het belang van dit fonds wordt geschaad door het benoemen van agenten zonder de betrokken afdelingen te hooren.”

Het P. B. besprak deze motie in zijne vergadering van den 2en Dec., doch vond geene aanleiding om af te wijken van de gevolgde gedragslijn om de agenten van het fonds aan te stellen buiten de afdelingen om. Hiermede wilde het P. B. niet gezegd hebben, dat het opmerkingen van afdelingen en afdelingsbesturen niet ten zeerste in overweging zou nemen, doch men achtte het nog steeds gewenscht, dat de agenten uitsluitend in betrekking stonden tot het partijbestuur.

Eveneens was door het Congres opgedragen een *Commissie* te benoemen tot herziening van de artikelen uit Statuten en Reglement, die betrekking hebben op de federaties.

Hieromtrent besloot het P. B. in zijn vergadering van 8 Juli, de commissie te doen bestaan uit de volgende personen: J. C. Ceton, P. de Haan, G. Middelburg, L. Schotting en D. J. Wijnkoop.

De commissie zond haar voorstellen met toelichting bij schrijven van 18 en 20 Februari bij deze in; zij werden opgenomen onder de voorstellen voor het a. s. Congres.

Propaganda. Ook dit jaar hadden een groot deel van de bemoeiingen zoowel van het P. B. in zijn geheel als van het Dagelijksch Bestuur en van den secretaris in het bijzonder betrekking op de propaganda. Deze propaganda van uit een centraal punt te regelen is niet mogelijk en ook niet doenlijk. Het P. B. kon dan ook dit jaar weder niets anders doen dan helpend optreden om, indien er aanvragen kwamen voor het houden van vergaderingen te beoordeelen of de gevraagde steun al dan niet verleend diende te worden en verder te trachten een spreker te krijgen.

Voor al in de verkiezingsdagen werd meermalen een aanvraag om een spreker of een debater tot het secretariaat gericht. Er werd steeds getracht aan het verzoek te voldoen; doch uitdrukkelijk wordt er hier op gewezen, dat een opgave welke sprekers of debaters beschikbaar zijn niet op het secretariaat berust. Pogingen daartoe vroeger meermalen aangewend zijn steeds zonder resultaat gebleven. Nu er wederom voorstellen op den beschrijvingsbrief staan tot regeling van een bureau voor sprekers, verwijs ik naar hetgeen daaromtrent in mijn vorig jaarverslag geschreven staat en dat nog volkomen van kracht is.

Eveneens vestig ik nogmaals de aandacht er op, dat m. i. de regeling, die in sommige streken getroffen wordt, door de oprichting van een sprekersbureau voor een bepaalde streek, de voorkeur verdient. Dergelijke instellingen hebben het voordeel, dat zij, werkende over een klein gedeelte van het land, dit beter kunnen overzien en ook de gelegenheid geven, dat de plaatselijke krachten meer en beter tot hun recht komen dan tot nu het geval is.

Diversen. Behalve de boven aangegeven onderwerpen kwamen nog een aantal andere zaken ter behandeling van het P. B., zoo de *Redactie van Het Volk*, de *regeling der contributie door de afdelingen*, de afvaardiging naar de *internationale congressen*, alle zaken, die het P. B. aanleiding hebben gegeven daaromtrent de noodige voorstellen aan het Congres te doen.

Dat het P. B. evenals ieder jaar zich te mengen had in kwesties die in de een of andere afdeeling ontstaan waren, spreekt vanzelf; doch deze inmenging gaf geen reden tot openlijk optreden.

Al het hierboven meegedeelde omtrent de verichtingen van het P. B. zal voldoende zijn, vertrouwen ik, voor de partijgenooten om zich een oordeel te kunnen vormen, of het P. B. zijn taak heeft vervuld op een wijze, zooals dat van partijbestuurders vereischt mag worden. En ik denk niet, dat het zal gaan als het vorige jaar, toen de tweede spreker over de leiding in het afgelopen jaar tegen het toenmalige P. B. begon met te zeggen: „In dit jaar is die (de leiding nl.) zeer slap geweest.” Mocht dat wel zoo zijn, dan zou daaruit blijken, dat slapheid nu eenmaal een eigenschap is van ieder P. B.

Propagandisten. Als propagandisten bleven gevestigd W. P. G. Helsdingen te Arnhem, L. M. Hermans te Rotterdam, M. Mendels te Zaandam,

Omtrent den propagandist Hermans diene opgemerkt te worden, dat hij na de stichting van de federatie Zuid-Hollandsch Zuiderkwartier werd aangesteld als propagandist voor deze federatie. Op verzoek van de federatie besloot het P. B. een gedeelte van het salaris van Hermans als subsidie te verlenen; eveneens werd aan Helsdingen en Mendels een toelage verstrekt voor hun propaganda in de streek, waar zij gevestigd zijn.

Van Helsdingen en Mendels werden verslagen ontvangen van hunne werkzaamheden, die hier volgen.

VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN DEN PROPAGANDIST VOOR GELDERLAND.

Het jaar 1905 was een jaar, dat veel arbeid heeft geleverd. Dank zij mijn goeden gezondheidstoestand kon ik gelukkig ook veel doen. In niet minder dan 125 vergaderingen trad ik op als spreker of debater.

Naar hun aard waren deze vergaderingen verdeeld in de volgende groepen:

80 openbare vergaderingen, hetzij voor de gewone propaganda, of voor de algemeene verkiezingen.

11 debatavonden.

6 vergaderingen ter gelegenheid van gemeenteraadsverkiezingen.

14 cursusvergaderingen.

4 Meivegaderingen.

10 vergaderingen belegd door vakverenigingen.

Het spreekt van zelf dat niet al deze vergaderingen plaats hadden in de provincie Gelderland, maar toch verreweg de meesten.

In aanmerking nemende, dat behalve voor deze vergaderingen, ik een gedeelte van het jaar in beslag genomen werd door het bijwonen van de zittingen der Tweede Kamer, verder als lid van den gemeenteraad van Arnhem 23 zittingen van dat lichaam bijwoonde, en als lid van het P. B. 13 partijbestuursvergaderingen, dan meen ik gerechtigd te zijn dit schrijven aan te vangen, zooals ik deed.

Bovendien was ik het geheele jaar belast met de redactie van het weekblad *De Arbeid*, waarbij ik echter in den drukken tijd van Kamersittingen en verkiezingen, flink ter zijde werd gestaan door partijgenoot N. van Putten, bij wien men nooit tevergeefs aanklopt om hulp, als hij die maar even kan verlenen, waarvoor hem dan ook een woord van lof en dank toekomt.

Dit wat den omvang der werkzaamheden betreft. Wat de resultaten aangaat, deze nemen zeker

een meer bescheiden vorm aan, doch dat is iets eigen aan onzen strijd overal, nooit is men daarover voldaan, altijd is het: ontzaggelijk veel moeite, voor betrekkelijk kleine resultaten.

Toch valt er ook niet te klagen. Toen ik in 1901 mij te Arnhem vestigde, was het aantal afdeelingen in de provincie Gelderland kleiner dan nu. Er kwamen in den loop van vorige jaren organisaties tot stand te Lochem, Doesburg, Winterswijk, Neede en Eibergen, in het laatste jaar sloot zich de kiesvereniging te Goor aan bij de partij en kwam te Tiel een afdeeling tot stand, die goed geleid als ze wordt, een goede aanwinst voor de partij belooft te worden.

Het feit, dat bij de algemeene verkiezingen de zetel van het district Lochem voor ons verloren ging, dient nader beschouwd te worden, om er geen verkeerde gevolgtrekking uit te maken. De zetel werd in 1901 veroverd, bij een naverkiezing, onder zeer gunstige omstandigheden. De kerkelijke hadden toen wel een kandidaat gesteld, de katholiek Veemer, notaris te Groenlo, doch deze trok zich later terug, zoodat hij slechts luttel stemmen kreeg. De liberalen hadden in den heer Hesselink van Suchtelen een slechte kandidaatskeuze gedaan, en toen het ons gelukte door een reusachtige propaganda, met hem in herstemming te komen, gaven ten slotte een aantal katholieke kiezers, die zeer gebeten waren op den heer H. v. S. den doorslag, door op ons te stemmen. En zoo kregen wij toen den zetel.

Bij de eerste verkiezing in Juni 1901 hadden alle partijen in het district Lochem een kandidaat gesteld, ook wij. En toen haalden wij 792 stemmen. Toen wij nu in 1905, onder precies dezelfde verhoudingen ook meededen, kregen wij er 2198, dus 1406 stemmen meer dan in 1901. Wij verloren dus wel den zetel, maar onze invloed is niet verminderd. Als bewijs daarvoor mag zeker wel genoemd worden, dat op 28 Nov. te Lochem voor de eerste maal een der onzen in den gemeenteraad werd gekozen. Te Goor werden de onzen dit jaar weder herkozen en in Borkulo werd door den steun der kiesvereniging een arbeider in den Raad gebracht.

Te Zutfen viel partijgenoot Rijsewijk als lid van den Raad, bij de laatste verkiezing. In Doetinchem en Arnhem werden onze partijgenooten Velsink, Zoestbergen en Helsdingen herkozen.

De stemmencijfers in de verschillende districten bij de algemeene verkiezingen toonden voortdurenden vooruitgang.

		1897	1901	1905	
Arnhem	gaf	337	502	612*	stemmen
Apeldoorn	"	240	—	381	"
Deventer	"	—	—	222	"
Doetinchem	"	—	312	428	"
Ede	"	—	—	207	"
Elst	"	—	124	427	"
Nijmegen	"	—	—	761	"
Zutfen	"	291	388	623**	"

Het is zeker wel overbodig, maar mag toch wel even gezegd, dat de propagandist verstandig genoeg is, om deze cijfers aanvoerende, den vooruitgang waarvan ze getuigen, niet op zijn rekening alleen te zetten.

Wat het weekblad *De Arbeid* betreft, daarvan valt een kleine vooruitgang in dit jaar te vermelden; doch nog altijd dekken de inkomsten de

* Bij de naverkiezing 960 stemmen.

** Bij de naverkiezing 917 stemmen.

uitgaven niet, en moeten de afdelingen daarvoor bijspringen. Deden alle plaatsen waar het blad gelezen wordt hun best er voor, dan zou dit wel anders kunnen zijn. Want groot is het te kort niet, daar redactie en administratie kosteloos worden waargenomen. Schuld heeft het blad echter ook niet en zij redactien en administratie ook niet van plan te maken. Het bestaan moet verzekerd zijn zonder een schuldenlast te scheppen. Het komt mij voor dat verschillende afdelingen nog te weinig het groote nut van een weekblad beseffen, dat zulk een goeden band vormt tusschen onze leden en geestverwanten op tal van kleine plaatsen, waar men maar niet zoo om 'n haverklap vergaderen kan. Voor dit propagandamiddel moet men in de partij gevoelen. Deed men het, het zou zelfs niets geen schade, en enkel voordeel opleveren.

Ik meen hiermede het voornaamste te hebben gemeld. Den toestand der afdelingen te schetsen is meer het werk van den partijsecretaris.

Arnhem.

W. P. G. HELSDINGEN.

VERSLAG PROPAGANDA ZAA NSTREEK.

Het is voor den voortgang der sociaaldemocratie in de Zaanstreek geen kwaad jaar geweest. Niet in de eerste plaats echter door een zich over veel en velen uitstrekkend werken in het openbaar, doch veeleer door allerhanden arbeid ter versterking van onze strijdmiddelen: van politieke partij, vakvereniging en coöperatie, waarover straks een en ander nader.

Kamerverkiezing. Dadelijk na Paschen werd de voorbereiding der Kamerverkiezing flink ter hand genomen en de actie zelf is met groote opgewektheid en ijver gevoerd.

In tegenstelling met 1901 stonden ditmaal de vrijzinnig-democraten niet aan onze zijde. Toen nog in de jongensjaren van hun partijbestaan, namen zij stelling voor de urgentie van het algemeen kiesrecht, en steunden zij onzen candidaat. Nu echter waren zij aan het coalitie-program gebonden en moesten dus zich neerleggen bij de candidatuur van den tot blanco verklaarden ex-radicalen Unieliberaal De Boer.

Niettemin deed de uitslag een voor onze partij verblijdenden aanwas van stemmen zien. Van 1428 stemmen in 1901 steeg ons cijfer tot 2393 en dat klom bij de herstemming tegen den aftredenden heer De Boer, die gekozen werd, tot 2795 stemmen.

Een zeer sterke vooruitgang dus. Dat het succes niet bereikt werd Mendels gekozen te krijgen, is zeker niet aan de mate, noch aan de wijze van propaganda onzerzijds te wijten, doch het Kuyperregime had een sterke opleving van verzet bij de niet-kerkelijke burgerij teweeg gebracht, zoodat honderden in gewone tijden politiek-onverschilligen ditmaal den liberaal steunden, en ook vele, ons geenszins vijandig gezinden deden dit, uit vreezende berekening dat, indien Mendels in herstemming mocht komen met een antirevolutionair, deze laatste wel gekozen kon worden. Te Zaandam stond onze candidaat in stemmenlijst bovenaan, in het sterk industriele Wormerveer eveneens, maar ook het platteland hield zich goed; te De Rijp, Jisp en te Landsmeer werd bij eerste stemming de volstrekte meerderheid gehaald; in laatstgenoemde plaats werd een Volkskiesvereniging opgericht.

In alle gemeenten en in verschillende buurtschappen van het district werd door Mendels of gesproken of gedebatteerd.

Aan de daarop gevolgde *Raadsverkiezingen* te Zaandam werd ijverig deelgenomen. Ook bij deze

verkiezingen, die sterk beheerscht werden door een „havenkwesie”, waarbij de algemeene beginselen van gemeentepolitiek geheel buiten spel stonden, doch onze partij niettemin haar onafhankelijk klassestandpunt duidelijk handhaafde, kwamen wij tot aan den rand van het succes. Partijgenoot Prins bleef eenmaal slechts 12 stemmen beneden zijn tegencandidaat.

Door den financieelen achterstand, door al deze verkiezingen veroorzaakt, kon de federatie dezen winter in het district niet onmiddellijk weer aan het werk gaan. Het volgend seizoen lijkt de tijd rijp in enkele plattelandsplaatsen voor een afdeling onzer partij.

Opgemerkt mag evenwel worden dat socialistische organisatie in de Noord-Hollandsche westreek zeer moeilijk valt, waar alles zich met de veeboerderij bezighoudt en slechts sporadisch eenig landbouwbedrijf voorkomt, terwijl de communicatie-middelen er zeer schaarsch zijn.

De verschillende belangrijke tijdstippen der Russische Revolutie werden te Zaandam in een drietal openbare vergaderingen achtereenvolgens herdacht en toegelicht; te Koog-Zaandijk had eveneens daarover een vergadering plaats. Mendels sprak in drie dezer bijeenkomsten. Te Krommenie gaf hij een cursus over: „De beteekenis der sociaaldemocratie voor de komst van het socialisme”. In openbare vergaderingen heeft men, zoo dicht na de verkiezingen, terecht zijn kracht niet gezocht. Daarentegen werden zeer leerzame en goedbezochte cursussen gehouden met Loopuit, Wibaut en Gorter als inleiders, terwijl op huishoudelijke gratis Zondagochtends, samenkomsten van geïntroduceerden, door Duys, Fortuijn en Gerhard op populaire wijze beginsel en streven onzer partij werd uiteengezet.

Een versmelting van de vlak bij elkaar gelegen afdelingen Krommenie en Wormerveer lijkt zeer gewenscht, en in voorbereiding.

In den *gemeenteraad* bleef Mendels krachtig werkzaam, en op menig punt zag hij zijn optreden met succes bekroond. O.a. werd door hem een geheel nieuwe tabel met gewijzigde progressieschaal voor de belastingheffing naar het inkomen saamgesteld en ingediend, waardoor binnen de grenzen der wet, de arbeiders en kleine burgerij, aanmerkelijk worden ontlast met behoud van vrijwel dezelfde totaalopbrengst.

De invloed van onze gestadige propaganda heeft zich niet minder op de *vakbeweging* doen gelden, en het is zeker voor een goed deel te danken aan het door *de Voorpost* aanhoudend en stelselmatig op de kaak stellen van het desorganiseerende en ontbindende der anarchistische taktiek, dat na de oprichting van het N. V. V. een *Bestuurdersbond* tot stand kwam, die de vakbeweging, sedert jaren in de Zaanstreek door de anarchisten zoo schromelijk misbruikt en verzwakt, nieuw leven en veerkracht zal hebben in te blazen. Tevens werd er een *Bureau voor Arbeidersrecht* aan verbonden, — een instelling, die nog pas een paar jaar geleden door de vakverenigingen als „te politiek” was verworpen.

Ook op het gebied der *coöperatie* bleek eindelijk zelfstandig eigen optreden noodig en gewenscht.

Een poging om de arbeiderscoöperatie „Excelsior” af te brengen van de burgerlijke dividendjagerij en door een wel-omschreven doel in de stauten, te maken tot een werkelijken steun in den strijd der arbeidersklasse, mislukte, en zoo besloot de afdeling Zaandam eindelijk, in overleg

met die van Koog-Zaandijk pogingen in het werk te stellen tot een eigen coöperatie te geraken. De voorbereidende propaganda daartoe is nu ter hand genomen. Voor den bloei van Partij en Bestuurdersbond is een stevige coöperatie, die hen financieel steunt, onmisbaar, want de financiële draagkracht der arbeiders is hier veel te gering om uit eigen bijdragen op den duur alles wat de propaganda voor de sociaaldemokratie en de vakbeweging eischt, te bestrijden. En er is hier voor beiden nog een rijk arbeidsveld.

Zoo dringen onze beginselen geleidelijk maar gestadig door. Een viertal jaren geleden was hier de S. D. A. P. een wakker doch uiterst gering en vrijwel machteloos troepje, zonder invloed noch vertrouwen. De anti-politiekrijg, onverstand, vooroordeel tegen de sociaal-demokratie beheerschte de massa.

Dit is nu heel wat anders geworden. Met den groei onzer partij hebben onze mannen ook de schuchterheid van het maar-geduld-te-zijn afgelegd, en met steeds grooter besltheid front gemaakt tegen de holle aanmatiging der anarchistische woordhelden. En zij zijn er in geslaagd gaandeweg een aanzienlijk stuk der georganiseerde arbeiders de oogen te openen en aan hun zijde te brengen.

Zoo is dan mogelijk geworden dat waar wij voor eenige jaren nog zoo goed als niets beteekenden, de afdelingen onzer partij vermeerderd en vergroot zijn, een eigen blad kregen, een bloeiend soc.-dem. mannen- en vrouwenkoor, een soc.-dem. harmoniekorps, een afd. van de Zaaier, het Roode Licht, kortom alle vormen en uitingen van opgewekt partijleven, terwijl daarnaast eveneens de oprichting van den Bestuurdersbond met het Bureau voor Arbeidersrecht tegenover het geheel onder anarchistischen invloed staande P. A. S., in de voorgenomen oprichting der soc.-dem. coöperatie de duidelijke teekenen zijn voor den groei onzer beweging, en het steviger wortelen onzer beginselen.

Nog is dit alles in het begin. Maar de grondslagen zijn althans gelegd. Het komt er nu op aan de organisatie verder voort te bouwen. Het maatschappelijk uitzicht is voor vele arbeiders verhelderd en verruimd, nu veel verwarrend wanbegrip is weggeruimd.

De propagandist heeft nu zijn vertrek aangekondigd. Mendels is gedwongen heen te gaan om zeer klemmende redenen van gezondheid.

Het scheiden valt hem niet licht, omdat hij wat hij achterlaat, zelf heeft zien groeien en het zaaïen voor een goed deel zijn werk is geweest.

Hij hoopt in de vier jaren dat de partij hem hier als vertegenwoordiger had, zijn niet altijd even opwekkende taak naar behooren en niet zonder redelijk resultaat te hebben vervuld.

Provinciale vertegenwoordigers. Van de provinciale vertegenwoordigers in Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Friesland en Drenthe kwamen mededeelingen in. Een viertal verklaarde weinig of niets te hebben kunnen uitrichten; er bestaat geen verband tuschen de afdelingen en de provinciale vertegenwoordigers. Het wordt inderdaad tijd dat de vraag in ernstige overweging wordt genomen, of de instelling van provinciale vertegenwoordiger moet blijven voortbestaan. Wie van hen iets gedaan heeft ten behoeve van de propaganda en organisatie, zou dat evengoed doen zonder den titel, dien hij nu heeft.

De taak van de provinciale vertegenwoordigers

was min of meer als tusschenpersoon te dienen tuschen P. B. en afdelingen voor het regelen van de propaganda. In die hoedanigheid hebben zij dan ook inderdaad wel goed gedaan. Doch zooals reeds vroeger werd opgemerkt, hun werk dient langzamerhand over te gaan op gewestelijke federaties. Dat dan de taak, die gedacht werd door den provincialen vertegenwoordiger te kunnen worden vervuld, uitstekend door een dergelijke organisatie kan worden overgenomen blijkt uit het verslag door den vertegenwoordiger van Zuid-Holland, Bergmeijer, ingezonden en dat hier wordt afgedrukt.

VERSLAG VAN DEN PROVINCIALE VERTEGENWOORDIGER IN ZUID-HOLLAND.

Met opgewektheid kan ik mijn verslag schrijven, omdat er door de federatie Zuid-Holland's Zuiderkwartier met vrucht dit jaar gearbeid is. Er werden door tusschenkomst en steun der federatie tal van vergaderingen belegd waarop of ik of de propagandist Hermans optrad. De verkiezingen, die in het voorjaar alle krachten in beslag namen schortten de eigenlijke organisatorische propaganda voor een tijd op, maar in het najaar begon men met nieuwe kracht. Op verschillende plaatsen in den Hoekschenwaard en in den omtrek van Dordrecht trad ik als spreker op, terwijl Hermans meer het land van Brielle en de oevers van de Lek als propagandaterrein had. De gevolgen waren het oprichten van afdelingen te Zwartewaal, 's Gravendeel en Nieuw-Beijerland terwijl op tal van andere plaatsen personen werden gevonden, die als kern van later op te richten afdelingen zullen fungeeren. In het kort kan ik resumeeren dat de oprichting van de federatie Zuid-Holland's Zuiderkwartier waartoe ik met Hermans en andere partijgenooten het initiatief nam, goede vruchten begint te dragen en dat algemeen erkend wordt dat dergelijke federatie het eenige en beste middel is om van lieverlede op het platteland in Zuid-Holland vasten voet te krijgen.

Bovendien kan ik nog mededeelen, dat de afd. Delft tot de federatie toe trad en dat stappen zullen gedaan worden om de afdelingen langs de Lek benevens Gouda in het verband op te nemen. Ook de omstreken van Gorkum, waar de anti-rev. partij vrijwel oppermachtig heerscht, zijn thans bij ons arbeidsveld gevoegd, terwijl in Gorinchem zelf, dat en door de verkeerde taktiek van vroeger jaren en door het klein-burgerlijke zijner inwoners lang geen noemenswaardige invloed van het socialisme onderging, op het oogenblik eene naar verhouding belangrijke verbetering in de goede richting valt waar te nemen. Ten slotte kan ik niet nalaten den wensch uit te spreken, dat de afdelingen, die totnogtoe niet bij de federatie zijn aangesloten, dit alsnog zullen doen. De federatie Zuid-Hollands Zuiderkwartier bemoeit zich absoluut niet met de innerlijke aangelegenheden der afdelingen maar stelt zich eenvoudig ten doel het platteland voor onze zaak en ons beginsel te winnen, iets wat natuurlijk aan een combinatie van afdelingen beter kan gelukken, dan aan een enkele.

De Pers. Behalve het Dagblad *Het Volk* bestaan op dit oogenblik *De Volksstrijd*, *De Baanbreker*, *De Moker*, *De Arbeid*, *De Nieuwe Tijd*, *De Voorpost*, *De Stem des Volks*, *De Wakker*, *De Voorwaarts*, *Friesch Volksblad* en de *Sociaaldemokraat* (te Amsterdam) als weekbladen, *Hilversum Vooruit* en *De Eendracht* als maandbladen.

Verder bestaan het soc. dem. Maandschrift *De*

Nieuwe Tijd en geeft de Soc. Dem. Vrouwenclub een maandblad uit, genaamd *De proletarische Vrouw*. Opgeheven werden *De Wekker* te Haarlem en de *Vooruit* te Den Haag.

In de samenstelling van de Redactie van *Het Volk* kwam geen wijziging.

Leden der commissie voor beslechting van geschillen tusschen de Redactie van *Het Volk* en inzenders waren C. Hester, J. W. Sannes en C. Thomassen.

De Commissie van Beheer bleef samengesteld uit: F. M. Wibaut, Henri Polak en P. A. Pijnappel.

Uitgegeven werden in 1905: „De Socialisten in het Parlement” I, II, III, IV. — Spiekman: „De Onafhankelijke Vakbeweging en de S. D. A. P.” — Schaper: „De Sociaaldemocratie en wat er van gezegd wordt”, 2e druk. — Resoluties 1894—1904 met Beginselverklaring. — Duïjs: „Overzicht der stemmingen in de Tweede Kamer, gedurende de jaren 1981—1905; „Theorie en Praktijk der Vrijzinnig-demokraten. — Vliegen: „Het Politieke Christendom en de Sociaaldemocratie”. — Helsing: „Volksatechismus”. — Troelstra: „Voorwaarts Marsch”. — Loopuit: „Op voor de Vrijheid”. — Jaarboekje 1906. — Gorter: „Sociaaldemocratie en Anarchisme”. — En in het begin van 1906: Gorter: „De Grondslagen der Sociaaldemocratie”.

Comité's en instellingen, waarbij de partij is aangesloten. De partij bleef aangesloten bij het Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht, het Landelijk Onderwijs-Comité, het Agitatie-Comité voor Arbeidswet en Arbeidscontract. Eveneens bleef de partij gedurende 1905 lid van het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen.

Internationale Verbinding. Als gedelegeerde der partij bleven in 1905 zitting houden in het Int. Soc. Bureau Troelstra en Van Kol.

Op het congres van de Duitse partij was de partij vertegenwoordigd door Mendels en Ankersmit.

Aantal afdelingen en leden. Op 31 Dec. 1904 bestond de Partij uit 137 afdelingen.

In 1905 werden opgericht 19 afdelingen en werden er 14 opgeheven, zoodat het aantal afdelingen op 31 Dec. 1905 bedroeg 152 met 6816 leden tegen 6100 op 31 Dec. '04.

Nieuwe afdelingen werden opgericht te Wijk bij Duurstede, Ulrum, Annerveenschekanaal, Sliedrecht, Buiksloot, Neede, Breda, Leermens, Hendrik-Ido-Ambacht, IJmuiden, Bolsward, Rijssen, Lonneker I, Wooldrikshoek, Krommenie, Blija, Terneuzen, Renkum, Glanerbrug, Sas van Gent, Tiel, Lonneker II, Slochteren, Krimpen a/d. IJssel, Trijnwalden, Zwartewaal, Laren-Blaricum, 's-Gravendeel, Roordahuizum.

Opgeheven of scheidden zich af de afdelingen St. Jacobi-Parochi, Winkel, Usquert, Halfweg, Scheemda, Oosthuizen, Zeist, Marssum, Uithuizermeeden, Leermens, Renkum en Sas van Gent.

De afdeling Utrecht II werd bij Congresbesluit van 1905 geroyeerd.

Tot op het oogenblik, waarop dit verslag geschreven wordt, is bij het secretariaat het bericht van oprichting of aansluiting na 31 December ingekomen van de afdelingen Nieuw-Beierlaud, Grouw en Oosterbierum.

Het totaal aantal leden vermeerderde met 700 of met 11.4 pCt.; in 61 afdelingen had over 1905 een vermeerdering plaats van het ledenaantal met gezamenlijk 729 leden; in 49 een gezamenlijke vermindering van 283 leden, en door opheffing en royeering verminderde het aantal met 210 leden;

zoodat de afdelingen, die het geheele jaar 1905 bestonden toenamen met 236 leden en de nieuw opgerichte afdelingen een vermeerdering gaven van 464 leden.

De toeneming van het ledenaantal in de bestaande afdelingen is dus zeer gering, 3.8 pCt.; in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam was de toeneming respectievelijk 9, 16 en 6 pCt.

Deze geringe toeneming der bestaande afdelingen wijst er op, dat meer, veel meer dan tot nu toe gewerkt moet worden aan de inwendige versterking der partij.

Het ledenaantal van de bestaande afdelingen, vooral in de grootere plaatsen, moet toenemen, daarom moet met kracht gewerkt worden.

Of het oprichten van nieuwe afdelingen wel altijd met practisch inzicht gebeurt, is een vraag die ik niet toestemmend durf beantwoorden.

Het gemiddelde aantal leden der afdelingen bedroeg in 1905 44; slechts 37 afdelingen van de 152 gingen boven dat gemiddelde en niet minder dan 86 afdelingen hadden 25 of minder leden. Dat moet veranderen partijgenooten; onze afdelingen zelf sterker maken, daar ligt in de eerste plaats uw werk, dat niet verwaarloosd mag worden.

Toestand der afdelingen. Over het geheel genomen is er in den toestand der afdeling weinig verandering gekomen. In sommige afdelingen, waar gebrek aan leidende krachten bestaat, is de toestand niet opgewekt en frisch genoeg. Ook schijnt de administratie van verschillende afdelingen wel beter te kunnen zijn. Het op tijd opgave doen van de ledenaantallen enz. aan het secretariaat laat nog veel te wenschen over. Herhaaldelijk moest daar om gevraagd worden.

Toch zijn de berichten uit verschillende afdelingen zeer opgewekt; waartegenover klachten uit diverse afdelingen over gebrek aan medewerking van een aantal leden.

Waar een minder opgewekte toon uit het verslag van een afdeling klinkt is dat somtijds het gevolg van de omstandigheid dat de afdeling voor een groote schuldenlast zit. In de verkiezingsdagen zijn enkele afdelingen wel wat te ver gegaan met het maken van schulden. Het eerste wat deze afdelingen nu te doen hebben is te zorgen dat zij van die schuld afkomen, door geen nieuwe verplichtingen op zich te nemen.

Werkzaamheden der afdelingen. Een volledig overzicht te geven van de werkzaamheden der afdelingen is ook nu weder niet mogelijk. Daarvoor zijn de verstrekte gegevens te onvoldoende. Het zou anders uitstekend zijn eens duidelijk te laten zien, wat een arbeid door de leden onzer partij in zoo'n jaar verricht wordt.

De werkzaamheden der afdelingen kunnen verdeeld worden in de volgende rubrieken:

a. werkzaamheden tot versterking der inwendige organisatie, hieronder valt alles wat behoort tot huisbezoek om leden te winnen, cursus- en huis-houdelijke vergaderingen.

Vooraf aan deze werkzaamheden dienen de afdelingen meer dan tot nu toe hun aandacht te schenken.

b. het meedoen aan de verkiezingen voor Raad, Staten en Kamer.

Het voeren van een goede en doeltreffende verkiezingsactie is een werk van zeer groote moeilijkheid, dat vele onzer afdelingen langzamerhand hebben moeten leeren door de ondervinding. Onze partij is nog jong, zij heeft pas een drietal algemeene verkiezingen meegemaakt, doch reeds nu

zijn er in verschillende districten personen, wien het technische gedeelte van een verkiezingsactie volkomen kan worden toevertrouwd. Zoo kweekt onze partij door en in den strijd de krachten die zij noodig heeft.

c. Het deelnemen aan landelijke en plaatselijke bewegingen.

d. Het zich wenden tot Raad, Kamer en andere openbare lichamen.

Van 18 afdelingen werd bericht ingezonden, dat zij zich tot Raad gewend hadden.

e. Het voeren van de eigenlijke propaganda, door het houden van openbare vergaderingen, propagandatochten, verspreiden van vlugschriften.

Naast de propaganda dit jaar gevoerd in de verkiezingsdagen en naast de vergaderingen, die gehouden werden naar aanleiding van de Russische revolutie hielden een aantal afdelingen nog openbare vergaderingen, die een ander karakter hadden.

Over het houden van openbare vergaderingen is meermalen het een en ander gezegd. Voor de groote openbare propaganda zijn zij onmisbaar en noodzakelijk. In streken, waar wij nog niet zijn doorgedrongen, moeten zij het middel zijn om krachtig de aandacht te vestigen op hetgeen wij willen; in grootere plaatsen dienen zij, om bij een of ander politiek vraagstuk aan te geven, hoe door onze partij, althans door onze propagandisten er over gedacht wordt. Flink openbare vergaderingen, die invloed hebben op de publieke opinie, dienen steeds te worden gehouden als er aanleiding toe is. De onderwerpen, die besproken worden, moeten zijn actueel, moeten verband houden met de vragen, die op het oogenblik de massa bezig houden.

De propaganda door middel van openbare vergaderingen behoort in onze partij nog eens onder de oogen te worden gezien: ik heb zoo den indruk, dat daarvoor eensdeels te weinig gedaan wordt, anderdeels niet altijd het goede oogenblik er voor wordt gekozen.

Het stelselmatig verspreiden van vlugschriften, liefst voor een bepaalde streek, voor een bepaalde groep van arbeiders geschreven, niet zelden voor een bepaald gedeelte van een of ander stadsdistrict is een der beste propagandamiddelen en wordt langzamerhand meer en meer in toepassing gebracht. Gemakkelijk is het niet — een aantal personen zijn er voor nodig, meer dan voor het houden van een groote openbare vergadering, doch op den duur zijn de resultaten zeker niet minder. Een bezwaar is zeker, dat het nog al wat kost. Doch als vele afdelingen eens nagaan, wat zij hebben moeten bijpassen in den loop van een paar jaar op het houden van vergaderingen, dan zullen zij inzien, dat dit niet veel duurder uitkomt.

f. Het samenwerken met andere lichamen voor een tijdelijk of blijvend doel ter versterking van de organisatie der arbeidersklasse in het algemeen. Hierbij behoort het aangesloten zijn bij kiesrecht-comité's, Bestuurdersbonden enz.

Op dit gebied kon nog wel wat meer overeenstemming zijn.

Als het bijv. gewenscht is, of liever als het als middel in den strijd erkend wordt, dat een afdeling deel uitmaakt van een Bestuurdersbond, dan dient niet de ééne afdeling dit wel te zijn en een andere niet; op de ééne plaats de afdelingen der partij afzonderlijk, op de andere plaats de federatie te zijn aangesloten bij den Bestuurdersbond.

Eenheid in optreden is ook in dezen noodzakelijk!

Slot. En nu, partijgenooten, aan het eind van mijn verslag gekomen, na nog eens alles voor mij te hebben laten voorbijgaan, wat in onze partij, vooral in het inwendige partijleven in het afgelopen jaar is voorgekomen, geloof ik dat wij met vertrouwen de toekomst kunnen tegemoet zien.

Er zijn botsingen geweest, er is verschil van inzicht geweest, er zijn misschien fouten begaan, doch er is gewerkt, naar buiten en inwendig. Al de organen van onze partij hebben hun aandeel geleverd in het gemeenschappelijke werk. En dat is niet te vergeefs gebeurd. Er is misverstand opgeruimd.

Er zijn botsingen, doch die zijn niet te voorkomen. Wij zijn een partij bestaande uit menschen die over onderdeelen verschillend inzicht hebben en mogen hebben; wij zijn daarbij niet gewend onze meeningen te verbergen. Dat is immers juist onze kracht; altijd openlijk gestreden voor wat wij meenen dat goed en waar is. En verschil in inzicht kan tot botsingen leiden, die echter aan de Partij geen schade behoeven toe te brengen, indien door ieder gezorgd wordt steeds den democratischen weg te volgen, dit is de weg der organisatie. De democratie eischt van ons allen, dat wij ons onderwerpen aan de uitspraken, die op deze wijze worden verkregen. En dat zullen wij doen, omdat wij niet alleen socialisten zijn, doch ook democraten. En die democratie legt ons op onderwerping aan de uitspraak der organisatie door ons zelf geschapen, die democratie eischt van ons een zelfopgelegde discipline. En aan deze discipline heeft het in de Partij in het afgelopen jaar wel eens ontbroken.

Het aanstaand Congres zal er toe bijdragen dat gevoel, dat inzicht te versterken en dan zullen wij, wederom sterker geworden, voortgaan met onzen arbeid; de organisatie van het proletariaat in den klassenstrijd ten einde ons doel te bereiken, een maatschappij met gemeenschappelijk bezit der productiemiddelen op volkomen democratische wijze beheerd.

Dat is een grootsch doel en daarvoor hebben wij de hulp noodig van allen, die in onze partij zijn.

Aan den arbeid dan, vrienden, het Nederlandsche proletariaat heeft het recht van u te eischen, dat gij hiervoor werkt, dat gij hiervoor strijdt en dat gij hiervoor uw organisatie zoo krachtig mogelijk maakt!

VAN KUIJKHOF,

Partijsecretaris.

Amsterdam, 28 Maart 1906.